

תורה אור • פרשת ויגש • מאמר 1

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני וגו'

”ויגש אליו יהודה”

מה שנמצא בתחתית הסדר הנוכחי — הארץ ויהודה המקבל — מושרש במדרגה הגבוהה ביותר, והוא הראשון במחשבתו של ה'. הביטול שבו נובע משורשו זה: מן הביטול שבמחשבה עצמה. המשכן העשוי עץ התאים לסדר הנוכחי, שבו המשפיע למעלה מן המקבל; בית המקדש העשוי אבן צפה את העתיד, שבו מלכות תהיה “אשת חיל עטרת בעלה” ויהודה יעלה למעלה מיוסף.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayigash/1

הנקודה

מה שנמצא בתחתית הסדר הנוכחי – הארץ ויהודה המקבל – מושרש במדרגה הגבוהה ביותר, והוא הראשון במחשבתו של ה'. הביטול שבו נובע מושרשו זה: מן הביטול שבמחשבה עצמה. המשכן העשוי עץ התאים לסדר הנוכחי, שבו המשפיע למעלה מן המקבל; בית המקדש העשוי אבן צפה את העתיד, שבו מלכות תהיה "אשת חיל עטרת בעלה" ויהודה יעלה למעלה מיוסף.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע המשכן נבנה בעיקר מעץ, ורק רצפתו הייתה עשויה עפר, ואילו בית המקדש נבנה מאבן ומעפר, וקורות ארז שימשו בו רק לתמיכה. מבין ארבע הממלכות – דומם, צומח, חי ומדבר – הדומם נמצא במדרגה הנמוכה ביותר, ואף על פי כן הארץ מצמיחה את כל הצומח. הטעם לכך הוא ש"סוף מעשה במחשבה תחילה": כבראיו הנבראו השמים תחילה, אך במחשבתו של ה' קדמה הארץ לכול. שפלותה, כשהיא נדרסת תחת כל רגל, מבטאת את הביטול שבמחשבה עצמה – חשב מ"ה. המשכן, שהיה דירת עראי, התאים לסדר הנוכחי: הארץ למטה, קירות עץ למעלה ממנה, ומעל הכול יריעות ועורות. בית המקדש, שהיה דירת קבע וטעימה מן העתיד, נבנה מאבן, משום שלעתיד לבוא תהיה מלכות, ה"ארץ", "אשת חיל עטרת בעלה". יוסף, ששמו מבטא "תוספת", הוא הארז הצומח – ז"א; יהודה, ששמו מבטא "הודאה", הוא הארץ הבטלה – מלכות. כעת יהודה ניגש אל יוסף כדי לקבל ממנו; לעתיד לבוא הם יהיו לאחד, ויהודה יעלה למעלה, כפי שמנבאים שני העצים של יחזקאל ומלכות דוד. ירבעם, שחסרה לו ענווה זו, סירב ללכת אחרי דוד.

מבנה

1	השאלה: עץ ואבן	11
	מדוע המשכן נבנה בעיקר מעץ, ורק רצפתו הייתה עשויה עפר, ואילו בית המקדש נבנה מאבן ומעפר, והעץ שימש בו רק לתמיכה?	
2	סוף מעשה במחשבה תחילה	11-3
	הארץ נמצאת במדרגה הנמוכה ביותר מבין ארבע הממלכות, ואף על פי כן היא מצמיחה את כל הצומח, משום שבמחשבתו של ה' היא קדמה לכול, אף שבמעשה הבריאה השמים נבראו תחילה.	
3	המשכן והסדר הנוכחי	11-6
	המשכן הזמני התאים לסדר העולמות כפי שהם משתלשלים כעת: עפר לרצפה, קירות ארז למעלה, ומעל הכול יריעות ועורות; בית המקדש, ביתו הקבוע של ה', צפה את העתיד.	
4	בית המקדש והסדר העתידי	11-8
	בית המקדש נבנה מאבן משום שמלכות, ה"ארץ", תהיה לעתיד לבוא לכתר; ביטול הארץ נובע מושרשה במחשבה. משום כך העץ בבית המקדש נחשב לחיסרון, ומשום כך ההשתחויה שבתפילה היא בבחינת "דומם".	
5	יוסף ויהודה	11-9-12
	יוסף, הארז הצומח, הוא ז"א; יהודה, הארץ הבטלה, הוא מלכות. כעת יהודה ניגש אל יוסף כדי לקבל ממנו, אך לעתיד לבוא מלכות, המיוסדת על חכמה, תעלה למעלה.	

שני העצים של יחזקאל מנבאים את איחודם של יוסף ויהודה תחת דוד; ירבעם והמרגלים, שחסרה להם ענווה, לא יכלו לקבל את עלייתה של ה"ארץ".

מושגים

דומם, צומח, חי ומדבר דומם צומח חי מדבר

ארבע הממלכות המצויות בכל עולם. בסדר הנוכחי כל אחת מהן גבוהה מזו שלפניה, אך לארץ, שהיא בבחינת דומם, יש השורש הגבוה ביותר.

סוף מעשה במחשבה תחלה סוף מעשה במחשבה תחלה

מה שנשלם אחרון היה בכוונה תחילה. הארץ, שנבראה אחרונה, הייתה ראשונה במחשבתו של ה', ואילו השמים, שנבראו ראשונים, היו אחרונים במחשבה.

דירת עראי ודירת קבע דירת עראי / דירת קבע

המשכן היה דירת עראי לה' והתאים לסדר הנוכחי; בית המקדש היה דירת הקבע שלו וטעימה מן העתיד.

ביטול ביטול

הנחת תחושת העצמיות של האדם. הארץ, הנדרסת תחת הרגליים, מבטאת ביטול זה, והוא נעלה מאהבה ויראה שבמדות.

חשב מ"ה וכח מ"ה חשב מ"ה / כח מ"ה

משחק מילים על מחשבה ועל חכמה: בשתייהן נכללת בחינת "מה", הביטול העצמי המתבטא בדברי משה "ונחנו מה".

אשת חיל עטרת בעלה אשת חיל עטרת בעלה

מלכות, המקבל, תעלה לעתיד לבוא ותהיה לכתר שמעל ז"א, המשפיע.

אבא יסד ברתא אבא יסד ברתא

מלכות, בחינת יראה תתאה, מיוסדת על חכמה, בחינת יראה עילאה; לעתיד לבוא היא תעלה אל שורשה זה.

קטע 1 • 11

השאלה: עץ ואבן

1 ויגש אליו יהודה¹ ויאמר בי² אדוני וגו'. הנה כתיב קורות בתינו ארזים³ וגו'. והנה יי"ל [יש לומר]

ההפרש בין המשכן לבית עולמים⁴ שהמשכן היי [היה] מארזים

"ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני" וגו'. והנה כתוב "קורות בתינו ארזים" וגו'. והנה יש לומר [ש]ההבדל בין המשכן לבית עולמים הוא שהמשכן היה עשוי מארזים,

המאמר פותח בפסוק שבו יהודה ניגש אל יוסף כדי לבקש על בנימין, שאחיו עדיין אינם מזהים. המילה הפותחת "ביי" היא לשון בקשה, אף שמשמעותה המילולית היא "ביי"; במשמעות זו יעסוק המאמר בפסקה 11. לצד הפסוק הזה מציב המאמר פסוק משיר השירים על בתיים שקורותיהם עשויות ארז, ושואל מה מבדיל בין המשכן, המקדש הנייד שבמדבר, לבין בית המקדש הקבוע בירושלים, כשהוא פותח בכך שהמשכן נבנה מעץ.

כמ"ש עצי שטים עומדים⁵ והמכסה היי [היה] מיריעות עזים ועורות אילים ועורות תחשים כו' והבהמ"ק

[והבית המקדש] היי [היה] מאבנים ועפר דוקא⁶

כמו שכתוב "עצי שטים עומדים", והמכסה היה מיריעות עזים [שיער], מעורות אילים ומעורות תחשים וכו'; ואילו בית המקדש היה עשוי מאבנים ומעפר דוקא

הפסוק "עצי שטים עומדים" מתאר את הקרשים הזקופים שיצרו את קירות המשכן; המאמר מכנה אותם "ארזים", וחז"ל מונים את השיטה בין מיני הארז. מעל הקירות היו יריעות עשויות שיער עזים וכיסויים מעורות אילים ומעורות תחשים, ואילו בית המקדש נבנה מאבן ומעפר.

(שאסור לעשות בו עץ בולט⁷ ואכסדראות של עץ^{8,9} כמ"ש הרמב"ם [הרבי משה בן מימון]¹⁰ פ"א מהל'

[מהלכות / מהלכה] בית הבחירה ועי' בס' החינוך מצוה תצ"ב) רק שהיו כלונסאות של ארז^{11,12} בתקרת

האולם כו'

(שאסור לעשות בו עץ בולט ואכסדראות של עץ, כפי שכותב הרמב"ם בפרק א' מהלכות בית הבחירה; ועיין בספר

החינוך, מצווה תצ"ב), אלא שהיו כלונסאות של ארז בתקרת האולם וכו'

בסוגריים מציין אדמו"ר הזקן שההלכה אוסרת לבנות בבית המקדש עץ בולט או אכסדראות מעץ, כפי שפוסק הרמב"ם וכפי שנידון בספר החינוך. העץ היחיד שהיה בו היה מערכת של כלונסאות ארז בתקרת האולם, אולם הכניסה שלפני ההיכל.

וצי"ל זה מפני מה במשכן היו הארזים עיקר בבנין והעפר היי [היה] רק בקרקע המשכן למטה¹³.

ויש להבין: מדוע במשכן היו הארזים עיקר הבניין, והעפר היה רק בקרקע המשכן למטה?

שאלת המאמר היא: מדוע העץ היה החומר העיקרי במשכן, ואילו העפר היה רק הקרקע שמתחתיו?

ובמקדש נהפוך הוא שהיו האבנים והעפר העיקר שאפ"י [שאפילו] הגג היי [היה] מהן ולא היו עצים רק כלונסאות של ארז הנ"ל שהיו טפלים לעיקר הבניין.¹⁴

ובמקדש היה להפך: האבנים והעפר היו עיקר הבניין, עד שאפילו הגג היה מהם, ולא היו בו עצים אלא כלונסאות הארז הנ"ל, שהיו טפלים לעיקר הבניין.

בבית המקדש היו היחסים הפוכים. האבן והעפר היו חומרי הבנייה של הבניין כולו, אפילו של הגג, וכלונסאות הארז היו רק תוספת למבנה האבן.

קטע 2 • 21-3

סוף מעשה במחשבה תחילה

2 והענין כי הנה ידוע שיש בכל עולם ד' בחי' דצח"מ [דומם צומח חי מדבר] והדומם הוא למטה במדרגה מצומח והצומח למטה מן החי כו'

ההסבר הוא שכידוע, בכל עולם יש ארבע מדרגות: דומם (מינרלים ועפר), צומח (צמחים), חי (בעלי חיים) ומדבר (האדם). הדומם נמוך במדרגתו מן הצומח, והצומח נמוך מן החי וכו'.

התשובה מתחילה בחלוקה הידועה של הבריאה לארבעה סוגים: הדומם (מינרלים ועפר), הצומח (צמחים), החי והמדבר (האדם). כל אחד מהם נמצא במדרגה גבוהה מזה שלפניו.

והעילוי שבכולם הוא בחי' המדבר ולכאורה תמוה דא"כ מפני מה הארץ דוקא תוציא צמחה¹⁵ שהצומח יהי' [יהיה] גדל ונולד ונמשך מעפר הארץ הלא הצומח הוא למעלה מהדומם שהוא העפר.

והנעלה מכולם הוא בחינת המדבר. ולכאורה הדבר תמוה: אם כן, מדוע דווקא הארץ היא ש"תוציא צמחה", כך שהצומח גדל, נולד ונמשך מעפר הארץ? והרי הצומח נעלה מן הדומם, שהוא העפר.

האדם, שהוא המדבר, הוא הנעלה מכולם. הדבר מעורר תמיהה: אם הצמחים נעלים מן הארץ, מדוע הם צומחים מן הארץ, שהיא המדרגה הנמוכה, כך ש"הארץ תוציא צמחה"?

אך הענין דלא ראי זה כראי זה שאע"פ [שאף על פי] שהדומם למטה במדרגה מן הצומח עכ"ז [עם כל זה] יש בו מעלה יתירה מצד שרשו שלמעלה מבחי' צומח וחי כו'.

אלא שהענין הוא שאין זו דומה לזו: אף שהדומם נמוך במדרגתו מן הצומח, יש בו בכל זאת יתרון נוסף מצד שורשו, שהוא למעלה מבחינת הצומח והחי וכו'.

התשובה היא שלכל מדרגה יש יתרון משלה. הדומם נמוך במדרגתו הגלויה, אך שורשו גבוה משורשי הצומח והחי.

דהנה ידוע מחלוקת התנאים¹⁶ בגמ' [בגמרא] (חגיגה יב.)¹⁷ חד אמר שמים קדמו¹⁸ לארץ כמ"ש בראשית ברא¹⁹ כו' את השמים ואת הארץ²⁰

הרי מחלוקת התנאים בגמרא (חגיגה יב.) ידועה: דעה אחת אומרת שהשמים קדמו לארץ, כפי שנאמר: "בראשית ברא כו' את השמים ואת הארץ".

כדי להסביר את עניין השורש, המאמר מביא מחלוקת המופיעה בגמרא, במסכת חגיגה, בשאלה אם השמים או הארץ נבראו תחילה. דעה אחת מסתמכת על הפסוק הראשון בתורה, שבו השמים נזכרים לפני הארץ.

וח"א [וחלק א'] ארץ קדמה כמ"ש ביום עשות²¹ כו' ארץ ושמים ואלו דא"ח [דברי אלקים חיים] שבמחשבה ארץ קדמה לשמים וכשברא ברא השמים תחלה.²²

והדעה השנייה אומרת שהארץ קדמה, כפי שנאמר: "ביום עשות כו' ארץ ושמים". וכדברי הגמרא: "ואלו ואלו דא"ח: במחשבה קדמה הארץ לשמים, וכשברא, ברא תחילה את השמים".

הדעה השנייה מסתמכת על פסוק שבו הארץ נזכרת תחילה. בלשון הגמרא, "ואלו ואלו דא"ח" (עירובין יג, ב), כלומר, שתי הדעות אמת: במחשבת ה' הארץ קדמה, ואילו במעשה הבריאה השמים נבראו תחילה.

3 והענין כי סוף מעשה²³ במח' תחלה פי' כי הארץ לפי שהיא סוף מעשה ע"כ שרשה במח' היא בבחי' תחלת המחשבה²⁴

הביאור הוא ש"סוף מעשה במח' תחלה". כלומר, מכיוון שהארץ היא אחרונה בעשייה, שורשה במחשבה הוא בבחינת תחילת המחשבה,

"סוף מעשה במח' תחלה" הוא שורה בפיוט השבת לכה דודי: מה שנשלם אחרון נועד מלכתחילה. הארץ, שהיא השלב האחרון בעשייה של הבריאה, שורשה אפוא בראשית מחשבתו של ה'.

אבל השמים שהם תחלת המעשה הם אחרוני במחשבה כי זהו הכלל שהסוף מעשה עולה תחלה במחשבה²⁵ ולכך הצומח למעלה מהדומם

ואילו השמים, שהם הראשונים בעשייה, הם האחרונים במחשבה. זהו הכלל: "הסוף מעשה עולה תחלה במחשבה". ולכן הצומח נמצא בדרגה גבוהה מן הדומם,

השמים, שהופיעו ראשונים בעשייה, היו אחרונים במחשבה. בסדר העשייה העליון קודם, ולכן הצומח נמצא בדרגה גבוהה מן הדומם.

וכן החי למעלה מהצומח כו' שזהו כפי סדר ההשתלשלות דדצח"מ [דדומם צומח חי מדבר] בעולמות שבחי הדומם ועפר הארץ הוא בחי' סוף מעשה וצומח וחי למעלה ממנו במדרגה

וכך גם החי נמצא בדרגה גבוהה מן הצומח וכו', שכן כך הוא סדר ההשתלשלות של דומם, צומח, חי ומדבר בעולמות: בחינת הדומם ועפר הארץ היא בחינת "סוף מעשה", ואילו הצומח והחי נמצאים מעליה בדרגה.

גם החי נמצא בדרגה גבוהה מן הצומח. בסדר שבו ארבע המדרגות יורדות דרך העולמות, עפר הארץ הדומם הוא השלב האחרון.

והוא ענין שמים קדמו לארץ. ומי"מ מצד שרשן במחשבה הקדומה הרי ארץ דוקא קדמה לכולם במחשבה.

וזהו עניין "שמים קדמו לארץ". ואף על פי כן, מצד שורשם במחשבה הקדומה, דווקא הארץ קדמה לכולם במחשבה.

סדר ירידת העולמות הוא פירושו של "שמים קדמו לארץ". במחשבה הקדומה, לעומת זאת, הארץ קדמה לכל שאר המדרגות.

לכן דוקא בה יש הכח והיכולת להוציא צמחה²⁶ מצד שרשה הנעלה ולכן הצומח והחי והמדבר כולם מקבלים ממנה כו':

לכן דווקא בה יש הכוח והיכולת "להוציא צמחה", מכוח שורשה הנעלה; ולכן הצומח, החי והמדבר כולם מקבלים ממנה וכו'.

בזכות שורשה הנעלה, דווקא לארץ יש הכוח להצמיח. הצמחים, בעלי החיים ובני האדם מקבלים ממנה את מזונם. כך מתיישבת התמיהה שעלתה בפסקה 2.

קטע 3 • 41-6

המשכן והסדר הנוכחי

4 והנה במשכן לא היה נמצא עדיין תכלית השלימות שהיה רק דירת עראי^{27, 28} של הקב"ה. כמ"ש ואהיה מתהלך באהל²⁹ ובמשכן כו'.

כעת, במשכן עדיין לא הייתה השלמות העליונה, שכן הוא היה רק דירה ארעית של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר: "ואהיה מתהלך באהל ובמשכן" וכו'.

המשכן עדיין לא הגיע לשלמות העליונה: הוא היה רק דירה ארעית לה', ונישא ממקום למקום במדבר. דברי ה' לדוד המלך באמצעות הנביא נתן, "ואהיה מתהלך באהל ובמשכן", מתארים את הדירה הארעית הזאת.

לכך נעשה כפי אופן סדר השתלשלות העולמות איך שנבראו כסדרן שבזה שמים קדמו לארץ.

לכן הוא נעשה בהתאם לדפוס של סדר ההשתלשלות, כפי שנבראו העולמות כסדרם, שבו השמים קדמו לארץ.

מכיוון שהמשכן היה רק דירה ארעית לה', הוא נבנה בהתאם לסדר הבריאה הקיים, שבו השמים קודמים לארץ.

5 ולכן כותלי המשכן היו מקרשים שהן בחי' צומח. ורק קרקע המשכן הי' [היה] מעפר. שזהו כמו שהוא בהשתלשלות שהצומח למעלה מן הדומם

לכן קירות המשכן היו עשויים קרשים, השייכים למדרגת הצומח, ורק רצפת המשכן הייתה מעפר. כך הוא בסדר ההשתלשלות, שבו הצומח נעלה מן הדומם.

קירות המשכן היו עשויים לוחות עץ, מן הצומח, ורק רצפתו הייתה מעפר. הדבר תואם את הסדר הקיים, שבו הצומח נעלה מן הדומם.

ולכן נעשו הקרשים מארזים שהארז גדל בגובה מאד שזהו בחי' העליונה שבצומח כו' למעלה מעלה מבחי' הדומם שאין בו תוספת וגידול כלל.

לכן הקרשים נעשו מארזים, שהרי הארז גדל לגובה רב מאוד, וזהו המדרג הנעלה ביותר שבצומח וכו', למעלה מעלה ממדרגת הדומם, שאין בו תוספת וגידול כלל.

הקרשים היו מעץ ארז, הגדל לגובה יוצא דופן, ולכן הוא מייצג את הצורה הנעלה ביותר של הצומח. לעומתו, הדומם אינו מוסיף דבר ואינו גדל כלל.

6 והמכסה על המשכן היה מיריעות ומעורות אילים ותחשים כו' שהוא בחינת החי שלמעלה במדרגה גם מבחי' הצומח.

הכיסוי שעל המשכן היה עשוי מיריעות ומעורות אילים ותחשים וכו', שהוא בחינת החי, שמדרגתו גבוהה מפילו ממדרגת הצומח.

כיסויי המשכן היו יריעות ועורות של בעלי חיים, השייכים למדרגת החי, הגבוהה אף ממדרגת הצומח.

לפיכך היריעות שהם בחי' המקיפים שהיו פרושיי [פרושים] על כותלי המשכן היו מבחי' חי שהוא למעלי [למעלה / למעלה] מבחי' צומח שממנו נעשו כותלי המשכן.

לכן היריעות, שהן בחינת המקיפים (הבחינות המקיפות) ונפרשו מעל קירות המשכן, היו ממדרגת החי, הגבוהה ממדרגת הצומח שממנו נעשו קירות המשכן.

היריעות שנפרשו מעל הקירות נקראות מקיפים — בחינות מקיפות, מונח שבו משתמשת החסידות לתיאור מה שמקיף ומתעלה מעבר לדבר. בהתאם לכך, הן באו ממדרגת החי, הגבוהה ממדרגת הקרשים שנעשו מן הצומח וכוסו בהן.

נמצא שכ"ז [שכל זה] נעשי כפי סדר מעלת ומדרגת ההשתלשלות בהשתלשלותן ובריאותן מלמעלה למטה שהוא בחי' שמים קדמו כו'.

נמצא שכל זה נעשה בהתאם לסדר המעלה והמדרגה של ההשתלשלות, כפי שהעולמות משתלשלים ונבראים מלמעלה למטה — בחינת "שמים קדמו" וכו'.

המשכן היה אפוא ערוך בדומה לעולמות עצמם, מלמעלה למטה: החי מעל הצומח, והצומח מעל הדומם — הסדר של "שמים קדמו".

אבל במקדש היה נמצא בו תכלית השלימות כי היה דירת קבע³⁰ של הקב"ה כמ"ש זאת מנוחתי עדי עד³¹ שהי' [שהיה] מעין עוה"ב [עולם הבא] מה שיהי' [שיהיה] באלף השביעי כשיהי' [כשיהיה] מנוחה לחיי העולמים³² שאז תתעלה הארץ עליונה שהיא בחי' מלי דאצי' להיות למעלה מכולם.

אבל במקדש ניכרה השלמות העליונה ביותר, שכן הוא היה דירת קבע של הקדוש ברוך הוא, ככתוב "זאת מנוחתי עדי עד". הוא היה מעין עולם הבא, מעין מה שיהיה באלף השביעי, כאשר תהיה "מנוחה לחיי העולמים"; אז תתעלה הארץ העליונה, שהיא בחינת מלכות דאצילות, ותהיה למעלה מכולם.

לעומת זאת, בית המקדש היה דירת הקבע של ה' והגיע לשלמות העליונה ביותר; הפסוק "זאת מנוחתי עדי עד", שנאמר על ציון, מציין את קביעות זו. הוא היה מעין העולם הבא, האלף השביעי, עידן המנוחה השלמה, שבו הארץ העליונה — מלכות דאצילות, האחרונה במידות האלוניות — תתרומם מעל כולן.

קטע 4 • ו' 8-7

בית המקדש והסדר העתידי

7 וכמ"ש אשת חיל עט"ב [עטרת בעלה]³³ שתהי' [שתהיה] עטרת לע"ל [לעתיד לבוא] לז"א דאצילות. והיינו מצד שרשה שעלתה במחשבה הקדומה תחלה ארץ קדמה לשמים.

וכפי שנאמר "אשת חיל עט"ב": לעתיד לבוא היא תהיה עטרה לז"א שבאצילות. והיינו בזכות שורשה, שעלתה תחילה במחשבה הקדומה: "ארץ קדמה לשמים".

בשפת הקבלה, "אשת חיל" היא מלכות, מידת הקבלה, ו"בעלה" הוא ז"א, המידות הרגשיות שמשפיעות לה כעת; לעתיד לבוא היא תהיה כתר מעליו. היפוך זה נובע משורשה, שקדם לכל דבר במחשבה הקדומה.

לכן אף בבהמ"ק [בבית המקדש] שהי' [שהיה] מעין עוה"ב [עולם הבא] נעשה עיקר הבית מאבנים ועפר שהם בחי' דומם שאף הגג והמעזיבה שהיא בחי' המקיף נעשה מאבנים ועפר ולא מארזים

לכן, אפילו בבית המקדש, שהיה מעין עולם הבא, עיקר הבית נבנה מאבנים ומעפר, שהם בחינת דומם; גם הגג והמעזיבה, שהם בחינת מקיף, נעשו מאבנים ומעפר ולא מארזים.

מכיוון שבית המקדש היה מעין העתיד לבוא, הוא נבנה בעיקר מאבן ומעפר, בחינת דומם. גם הגג ושכבת המעזיבה שמעליו, המקיפים את המבנה מלמעלה כבחינת מקיף, היו עשויים מאבן ומעפר ולא מארז.

שהוא כפי מה שיהיה לע"ל [לעתיד לבוא] שבחי' ארץ קדמה א"ח [אשת חיל] עט"ב [עטרת בעלה] מצד שרשה כו' הדבר תואם את מה שיהיה לעתיד לבוא, כאשר בחינת "ארץ קדמה" [תהיה] "א"ח עט"ב", מצד שורשה וכו'.

הדבר שיקף את הסדר העתידי, שבו הארץ, ששורשה במחשבה הקדומה, נעשית לכתר.

רק שכלונסאות של ארז שהיה בהתקרה הם היו בחי' תמכין לבד לעיקר התקרה הנעשה מבחי' דומם וכענין תמכין דאורייתא. (ועמ"ש במ"א ע"פ מחר חדש³⁴ במ"ש יהונתן לדוד ואנכי אהיה לך למשנה כו'): ³⁵

אלא שכלונסאות הארז שהיו בתקרה שימשו רק בחינת תמכין לעיקר התקרה, שנעשתה מבחינת דומם, בדומה לענין "תמכין דאורייתא". (ועיין במה שנכתב במקום אחר על הפסוק "מחר חדש", בדברי יהונתן לדוד: "ואנכי אהיה לך למשנה" וכו').

כלונסאות הארז המעטים שבתקרה תמכו רק בגג האבן, בדומה ל"תמכין דאורייתא" — כינוי למה שתומך בתורה אך אינו התורה עצמה. ההפניה שבסוגריים היא למאמר אחר, על דברי יהונתן לדוד "ואנכי אהיה לך למשנה", שבו יורשו של שאול המלך מקבל עליו להיות שני לדוד, משבט יהודה.

8 והנה נראה בעליל ג"כ בחי' זו שיש בהארץ מעלה יתירה והוא בחי' הביטול שיש בה שהיא מדרס תחת כפות רגלי הכל³⁶ משא"כ הצומח שגדלים בגובה והתנשאות כו'.

כעת ניכרת לעין גם מעלה זו: יש בארץ מעלה יתרה, והיא הביטול שבה, שכן היא נרמסת תחת כפות רגליהם של הכול; לא כן הצומח, הגדל לגובה ומתנשא וכו'.

אפשר לראות את מעלתה של הארץ: היא מונחת תחת רגליהם של הכול, דבר הממחיש ביטול מוחלט. הצמחים, לעומתה, גדלים כלפי מעלה ונישאים לגובה.

ובטול זה נמשך מצד שרשה הנעלה במחשבה שהמחשבה היא בחי' חשב מ"ה [מה] שהוא תכלית הביטול כמ"ש מרע"ה [משה רבינו עליו השלום] ונחנו מ"ה [מה].³⁷

ביטול זה נמשך משורשה הנעלה במחשבה, שכן המחשבה היא בחינת "חשב מה", שהיא הביטול בתכלית, כמו שאמר משה רבינו ע"ה: "ונחנו מ"ה".

ביטול הארץ נובע משורשה במחשבה. את האותיות של המילה מחשבה אפשר לקרוא גם "חשב מה", ה"מה" של התבטלות מוחלטת; אותה "מה" שבה הגדירו משה ואהרן את עצמם כאומרים "ונחנו מ"ה".

ומשם נמשך ומתלבש בחי' הביטול בארץ ומצד זה תתעלה לע"ל [לעתיד לבוא] להיות עט"ב [עטרת בעלה] לכן היה בהמ"ק [בית המקדש] מאבנים דוקא

ומשם נמשך ומתלבש הביטול בארץ, ובגלל זה היא תתעלה לעתיד לבוא ותהיה "עט"ב". לכן בית המקדש היה עשוי דווקא מאבנים.

הביטול שבמחשבה נמשך ומתלבש בארץ, ובגללו הארץ תתעלה בעתיד ותהיה כתר. גם משום כך היה צריך לבנות את בית המקדש מאבן.

(וכמ"ש ג"כ במ"א ע"פ מזמור שיר חנוכת הבית^{38,39} דלכך אמרו בגמרא על כורש שהחמיץ במה שחזר וצוה לערב בחי' צומח בבהמ"ק [בבית המקדש] נדבכין די אבן גלל⁴⁰ תלתא ונדבך די אע חדת כו' כי צ"ל כולו באבנים דוקא מטעם הנ"ל.⁴¹)

(וכמו שכתוב גם במקום אחר, על הפסוק "מזמור שיר חנוכת הבית": משום כך אמרו בגמרא על כורש שהחמיץ, כשחזר וציווה לערב בבית המקדש את בחינת הצומח: "נדבכין די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת" וכו'. שכן הוא צריך להיות כולו עשוי דווקא מאבנים, מהטעם שנוכר לעיל.)

הסוגריים מפנים למאמר על המזמור לחנוכת הבית. הגמרא אומרת שכורש, שהתיר לבנות את בית המקדש השני, החמיץ לאחר מכן; המאמר מסביר את הפגם: הוא ציווה לשלב שורת עץ בין שורות האבן, ובכך לערב את הצומח בבניין שהיה צריך להיות כולו מאבן.

ובתפילה הוא בחי' השתחואות שבשמ"ע [שבשמונה עשרה] קול דממה דקה.⁴² בחי' דומם ואותיות התפלה הם בחינת דומם)

ובתפילה, זו בחינת ההשתחואות בשמונה עשרה, "קול דממה דקה", בחינת הדומם; וגם אותיות התפילה הן בחינת הדומם.)

כך גם בתפילה: ההשתחואות בשמונה עשרה, הנאמרת ב"קול דממה דקה", שייכות לבחינת הביטול של הדומם, וכך גם אותיות התפילה. המילה "דממה" קשורה בשורשה למילה "דומם".

משא"כ בהמשכן שנעשה כפי סדר ההשתלשלות דעכשיו שבחי' צומח למעלה מהדומם שמים קדמו כו' לכן היו הכותלי [הכותלים] מעצי שטים והעפר היה בקרקע המשכן וכנ"ל:

לא כן במשכן, שנעשה לפי סדר ההשתלשלות כפי שהוא עכשיו, שבו בחינת הצומח גבוהה מן הדומם, "שמים קדמו" וכו'. לכן הקירות היו עשויים מעצי שטים, ואילו העפר היה ברצפת המשכן, כנזכר לעיל.

המשכן, לעומת זאת, נבנה לפי הסדר הקיים כיום, שבו הצומח גבוה מן הדומם; לכן קירותיו היו עשויים עץ, ורק רצפתו הייתה עשויה עפר.

קטע 5 • 91-12

יוסף ויהודה

9 והנה זהו ג"כ ענין יוסף ויהודה. שהוא ג"כ בחי' ומדרגת שמים וארץ ובחי' צומח ודומם כו'.

והנה, זהו גם ענינם של יוסף ויהודה, שגם הם מייצגים את הבחינה והמדרגה של שמים וארץ, ושל צומח ודומם וכו'.

אותו ניגוד — בין שמים וארץ, ובין מה שצומח למה שהוא דומם — מתאר גם את יוסף ויהודה.

כי יוסף לשון תוספת ורבו⁴³ שמתוסף והולך בהגדלה והגבהה למעלה והוא ענין בחי' צומח ובפרט בחי' הארז שגדל והולך למעלה מעלה ברום המעלות.

יוסף הוא לשון תוספת וריבוי: דבר ההולך ומוסיף, גדל ועולה מעלה מעלה. זהו עניינו של הצומח, ובפרט של הארז, ההולך וגדל כלפי מעלה, עד לרום המעלות.

השם יוסף פירושו "תוספת": הוא מייצג את מה שהולך ומוסיף ועולה, בדומה לצומח, ובייחוד לארז ההולך וגובה.

וכמ"ש צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה⁴⁴ (והיינו בחי' ז"א דאצי' שנק' צומח לגבי המלי' שנק' דומם כמ"ש במ"א באריכות⁴⁵ שהמדות יש בהם צמיחה וגידול אבל האותיות הן בחי' דומם כו' ובמדות יש בחי' קטנות וגדלות.

וכמו שנאמר: "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה". (כלומר, בחינת ז"א דאצילות, הנקראת צומח ביחס למלכות, הנקראת דומם, כפי שנתבאר בהרחבה במקום אחר: במדות יש צמיחה וגדילה, ואילו האותיות הן בחינת דומם וכו'. גם במדות יש בחינות של קטנות וגדלות.)

הפסוק מדמה את הצדיק לתמר ולארז, ויוסף מכונה "הצדיק". ההערה שבסוגריים מסבירה שז"א, המדות האלוניות, נקרא "צומח" מפני שהמדות מתפתחות וגדלות; ואילו מלכות, המתבטאת באותיות ובדיבור, נקראת "דומם". גם במדות יש שלב בלתי מפותח ושלב מפותח — קטנות וגדלות.

וזהו בחי' עץ ארז ואזוב⁴⁶ שהאזוב הוא בחי' הקטנות⁴⁷ והארז בחי' הגדלות כו'. וז"ש [וזהו שכתוב] כארז בלבנון ישגה כו' ויוסף בפרט הוא בחי' יסוד שעולה עד הדעת ודעת עולה עד הכתר כו'. וכשמבריה מעלה מעלה נקי ארז בלבנון כו'.

וזהו בחינת "עץ ארז ואזוב": האזוב הוא בחינת הקטנות, והארז הוא בחינת הגדלות וכו'. וזהו שנאמר: "כארז בלבנון ישגה" וכו'. יוסף בפרט הוא בחינת יסוד, העולה עד הדעת, והדעת עולה עד הכתר וכו'. וכאשר הוא נמשך ועולה מעלה מעלה, הוא נקרא "ארז בלבנון" וכו'.

האזוב, צמח נמוך, מייצג את השלב הבלתי מפותח של המדות, והארז — את השלב המפותח שלהן. יוסף מקביל ליסוד, המדה המאחדת ומעבירה את השפע, העולה עד הדעת ומשם עד הכתר; כשהוא עולה לגובה זה, הוא נקרא "ארז בלבנון".

ויהודה הוא בחי' ארץ מלי' דאצילות שהיא בחי' הדומם דאצי'. ולכן יהודה לי' [לשון] הודאה ובטול שהדומם יש בו בחי' הבטול ביותר כנ"ל:

ויהודה הוא בחינת "ארץ" — מלכות דאצילות, שהיא בחינת הדומם דאצילות. לכן השם יהודה הוא לשון הודאה וביטול, שכן בדומם יש בחינת ביטול יותר מכול, כנזכר לעיל.

יהודה הוא מלכות דאצילות, ה"ארץ" — בחינת הדומם של אותו עולם. שמו נגזר מלשון הודאה והכנעה: בלידתו אמרה לאה "הפעם אודה את ה'" (בראשית כט:לה). וזהו בחינת הביטול המצויה בדומם יותר מכול.

10 והנה בסדר ההשתלשלות עתה יוסף הוא למעלה מיהודה שהרי המלי' מקבלת שפעה וחיותה מן הז"א

בסדר ההשתלשלות כפי שהוא כיום, יוסף נמצא למעלה מיהודה, שכן מלכות מקבלת את השפע ואת החיות שלה מז"א.

בסדר הנוכחי, יוסף נמצא במדרגה גבוהה מיהודה, שכן מלכות מקבלת את כל השפע והחיות שלה מז"א.

ולכן יוסף היה המלך במצרים שהוא בחי' צומח בחי' גידול והתנשאות והוא היה המשביר והמשפיע לכולם.

ולכן יוסף היה המלך במצרים, שכן הוא בבחינת צומח, בחינת גדילה והתנשאות; והוא סיפק תבואה והשפיע לכולם.

יוסף מלך במצרים משום שהוא מייצג את מדרגת הצמיחה וההתרוממות, והוא סיפק תבואה ומזון לכולם, ובכללם לאחיו.

11 ויהודה הוא המקבל. וז"ש [וזהו שכתוב] ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני.⁴⁸ פ"י שבו יומשך השפע מיוסף

הצדיק⁴⁹ וכמבואר בזהר דויגש⁵⁰ היינו תקרובתא עלמא בעלמא.⁵¹

ויהודה הוא המקבל. וזהו [פירוש] הכתוב: "ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני". כלומר, ביהודה תימשך השפעה מיוסף הצדיק. וכמבואר בזהר, "ויגש" היינו "תקרובתא עלמא בעלמא" — קירוב של עולם לעולם.

יהודה, בתור מלכות, הוא המקבל. את המילים "בי אדני", שמוכנן בדרך כלל "בבקשה, אדוני", קוראים כאן כפשוטן: "בתוכי, אדוני" — ביהודה תימשך השפעה מיוסף. הזהר מסביר ש"ויגש" פירושו קירוב של עולם אחד לעולם אחר.

דהיינו עלמא תתאה בחי' מלי' מתייחדת ונגשת לגבי עלמא עלאה בחי' ז"א לקבל השפע כו'.

כלומר, העולם התחתון, בחינת מלכות, מתייחד וניגש אל העולם העליון, בחינת ז"א, כדי לקבל את השפע וכו'.

"העולם התחתון", מלכות, מתייחד ומתקרב אל "העולם העליון", ז"א, כדי לקבל ממנו את השפע.

וזהו ע"ד שהיה במשכן הצומח למעלה מהדומם כנ"ל. אבל לעי"ל [לעתידי לבוא] יתעלה יהודה להיות

למעלה מבחי' יוסף כמ"ש א"ח [אשת חיל] עט"ב [עטרת בעלה] מצד שרשו שעלה במחשבה תחלה כנ"ל.

וזה בדומה לסדר שהיה במשכן, שבו הצומח היה למעלה מהדומם, כנ"ל. אבל לעתידי לבוא יהודה יתעלה ויהיה למעלה מבחינת יוסף, ככתוב: "אשת חיל עטרת בעלה", מכוח שורשו, שעלה תחילה במחשבה, כנ"ל.

הסדר שבמשכן, שבו הנותן נמצא למעלה מן המקבל, הוא הסדר הנוכחי. לעתידי לבוא הסדר יתהפך, ויהודה יעלה למעלה מיוסף, כשתהיה "אשת חיל" לכתר בעלה, משום ששורשו עלה תחילה במחשבה.

כי הנה מחשבה הוא חשב מ"ה [שם מ"ה] דהיינו תכלית הבטול שהוא בחי' חכ' [חכמה] דאצי' כח מ"ה [מה].⁵²

שהרי מחשבה היא "חשב מ"ה", כלומר תכלית הביטול, שהיא בחינת חכמה דאצילות, כוח מ"ה (הכוח שבמילה "מה").

מחשבה היא "חשב מ"ה" — ביטול מוחלט, והוא בחינת חכמה דאצילות. את המילה חכמה דורשים כ"כוח מ"ה": החכמה מתחילה בתודעה שאינה תופסת את עצמה כדבר בעל חשיבות.

12 והנה אבא יסד ברתא⁵³ כי ח"ע [חכמה עילאה] נק' ירא' עלאה. וח"ת [וחכמה תתאה] שהיא המלי' היא יראה תתא' [תתאה] וזהו אבא יסד ברתא שמבחי' יראה עלא' [עלאה] דחכ' [דחכמה] נמשכ' [נמשכת] המלי' יראה תתאה.

כעת, "אבא יסד ברתא". שכן חכמה עילאה נקראת "יראה עילאה", והחכמה תתאה, שהיא מלכות, היא "יראה תתאה". וזהו "אבא יסד ברתא": מבחינת יראה עילאה של חכמה נמשכת המלכות, שהיא יראה תתאה.

"אבא יסד ברתא" הוא מאמר של הזוהר: "אבא", האב, הוא חכמה, ו"ברתא", הבת, היא מלכות. מאחר שחכמה נקראת "יראה עילאה" ומלכות נקראת "יראה תתאה", פירוש המאמר הוא שמלכות נמשכת מחכמה ומיוסדת עליה.

ולע"ל [ולעתיד לבוא] תתעלה בחי' יראה תתאה ביראה עלאה מקורה ע"כ תהי' [תהיה] אז עט"ב [עטרת בעלה] כי הבטול הוא למעלה במדרגה מאהוי"ר [מאהבה ויראה] דמדות הנמשכ' [הנמשכים / הנמשכין] מבחי' חו"ג [חסד וגבורה] דז"א.

ולעתיד לבוא תתעלה בחינת יראה תתאה אל יראה עילאה, מקורה; ולכן אז תהיה "עטרת בעלה". שכן הביטול נעלה במדרגתו מאהבה ויראה שבמדות, הנמשכות מבחינת חסד וגבורה של ז"א.

לעתיד לבוא תעלה מלכות אל מקורה, יראה עילאה, וכך תהיה עטרה. הביטול שהיא מקבלת מחכמה נעלה במדרגתו מאהבה ויראה, שהן מדות הנמשכות מחסד וגבורה.

ולכך גם עכשיו יש בהארץ בחי' הבטול יותר וכנ"ל. ובחי' בטול דיראה עלאה היא בחינת ומדרגת משרע"ה [משה רבינו עליו השלום] ונחנו מה⁵⁴ כו'

ולכן גם עכשיו יש בארץ בחינת ביטול גדולה יותר, כפי שנאמר לעיל. בחינת הביטול של יראה עילאה היא בחינתו ומדרגתו של משה רבינו ע"ה: "ונחנו מה" וכו'.

גם עכשיו יש בארץ, ששורשה בחכמה, ביטול גדול יותר. הביטול של יראה עילאה הוא מדרגתו של משה רבינו, שאמר: "ונחנו מה".

(ועי' לקמן ע"פ יהודה אתה^{55,56} ומי"ש ע"פ מאמר הזהר פ' אמור⁵⁷ ע"פ וגם אמנה אחותי בת אבי⁵⁸ כו' מענין בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה.⁵⁹ ועמשי"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] פ' בראשית ד"ה להבין הטעם שנשתנה יצירת):⁶⁰

(ועיינו להלן על הפסוק "יהודה אתה", ועל מה שנכתב בעניין מאמר הזהר בפרשת אמור על הפסוק "וגם אמנה אחותי בת אבי" וכו', בעניין "בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה". וכן עיינו כמה שנכתב לעיל בפרשת בראשית, כדיבור המתחיל "להבין הטעם שנשתנה יצירת").

הסוגריים מפנים לשלושה מאמרים הקשורים לעניין: מאמר בהמשך תורה אור על "יהודה אתה"; מאמר על קטע מהזהר בפרשת אמור העוסק בדברי אברהם על שרה, "וגם אמנה אחותי בת אבי", ובפסוק "בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה"; ומאמר בפרשת בראשית על הסיבה שיצירת גוף האדם הייתה שונה מיצירתם של שאר הנבראים.

קטע 6 • 131-15

שני העצים, ירבעם והמרגלים

13 וזהו מי"ש בהפטרה⁶¹ דפ' ויגש קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה כו' ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים כו' וקרב אותם אחד אל אחד⁶² כו'

וזהו [פירוש] הכתוב בהפטרה של פרשת ויגש: "קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה" (כלומר, מקל) וכו', "ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים" וכו', "וקרב אותם אחד אל אחד" וכו'.

בהפטרה של פרשת ויגש, בספר יחזקאל, מתוארים שני מקלות: על האחד כתוב שהוא ליהודה, ועל האחר שהוא ליוסף, "עץ אפרים"; הנביא מצווה לקרב אותם זה לזה.

הנה אני לוקח את עץ יוסף⁶³ כו' ונתתי אותם עליו את עץ יהודה כו'. עד ועבדי דוד מלך עליהם.⁶⁴

"הנה אני לוקח את עץ יוסף" וכו', "ונתתי אותם עליו את עץ יהודה" וכו', עד "ועבדי דוד מלך עליהם".

ה' אומר שייקח את עץ יוסף ויניח עליו את עץ יהודה. הנבואה ממשיכה עד למלכותו של "עבדי דוד", מלך משבט יהודה, על העם שהתאחד.

פ"י כי עתה יוסף הוא למעלה מיהודה שהוא נמשל לארז אשר גדל בגובה ומתוסף והולך.

הפירוש הוא שכעת יוסף נמצא למעלה מיהודה, שכן הוא נמשל לארז, שצומח לגובה ומוסיף לגדול.

כעת יוסף נמצא למעלה מיהודה, כמו הארז שמוסיף לצמוח לגובה.

כך יוסף אליו שייכים עשרת השבטים. כמ"ש שם ושבטי ישראל חביריו נמצא הוא מרובה בשבטים יותר מיהודה.

כך גם אצל יוסף: עשרת השבטים שייכים אליו, כפי שכתוב שם, "ושבטי ישראל חביריו". נמצא שיש ליוסף ריבוי שבטים יותר מליהודה.

גדולתו של יוסף מתבטאת גם במספר השבטים: הפסוק מכנה את שבטי ישראל "חביריו", ולכן עשרת השבטים שייכים אליו ויש לו יותר שבטים מליהודה.

שע"ש [שעל שם] זה נק' יוסף כי הוא הדעת עליון כו'.

ומשום כך הוא נקרא יוסף, שכן הוא בחינת דעת עליון וכו'.

השם יוסף, שמשמעותו תוספת, מבטא את עניין ההוספה שבו, שכן הוא בחינת דעת עליון.

אך לעתיד לבא כשיתחברו שניהם יוסף ויהודה ביחד בתכלית היחוד האמיתי דהיינו מ"ש ויגש אליו יהודה וכמ"ש (איוב מ"א)⁶⁵ אחד באחד יגשו⁶⁶ וזה יהיה לע"ל [לעתיד לבוא] אז יתעלה יהודה למעלה מיוסף כנ"ל ע"פ א"ח [אשת חיל] עט"ב [עטרת בעלה].

אבל לעתיד לבוא, כאשר יוסף ויהודה יתחברו זה לזה באחדות אמיתית ושלמה — וזהו [פירוש] הכתוב "ויגש אליו יהודה", וכמו שכתוב (איוב מ"א) "אחד באחד יגשו" — ולעתיד לבוא יתרומם יהודה למעלה מיוסף, כפי שנתבאר לעיל על "אשת חיל עטרת בעלה".

אבל לעתיד לבוא יוסף ויהודה יהיו מחוברים באחדות שלמה ואמיתית. החיבור הזה הוא המשמעות הפנימית של "ויגש אליו יהודה" ושל הפסוק באיוב, "אחד באחד יגשו"; ובאחדות זו יהודה יתרומם מעל יוסף, כשם ש"אשת חיל" נעשית "עטרת בעלה".

ולכן אז ועבדי דוד מלך על כל ישראל. וז"ש [וזהו שכתוב] ולא יכול יוסף להתאפק⁶⁷ כו' בהתודע יוסף אל אחיו דהיינו שנתחברו יוסף ויהודה בתכלית החבור והיחוד למיהוי אחד באחד כו'.

ולכן אז "ועבדי דוד מלך עליהם" — [יהיה] מלך על כל ישראל. וזהו [פירוש] הכתוב "ולא יכול יוסף להתאפק" וכו', "בהתודע יוסף אל אחיו": יוסף ויהודה התחברו בקשר ובאחדות שלמים, להיות "אחד באחד" וכו'.

לכן הנבואה מסתיימת בכך שדוד, משבט יהודה, יהיה מלך על כל ישראל. כאשר יוסף כבר לא יכול היה להתאפק והתגלה לאחיו, יוסף ויהודה התחברו באחדות שלמה.

(ועי' ע"פ והיה מספר בניי [בני ישראל]^{68, 69} כוי בענין ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד⁷⁰ כוי. ועי' בדרוש ברכת הזמון⁷¹ בענין שדהע"ה [שדוד המלך עליו השלום] יברך על כוס יין המשומר שלע"ל [שלעתיד לבוא] כוי ועי' ע"פ מחר חדש בענין יהונתן ודוד:⁷²)

(ועיינו בדרוש על הפסוק "והיה מספר בניי" וכוי, בענין "ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד" וכוי. ועיינו בדרוש ברכת הזמון, בענין שדוד המלך ע"ה יברך על כוס יין המשומר לעתיד לבוא וכוי. ועיינו בדרוש על הפסוק "מחר חדש", בענין יהונתן ודוד.)

ההערה מפנה לשלושה מאמרים הקשורים לנושא: על הנבואה שבני יהודה ובני ישראל יתקבצו יחד וימנו לעצמם ראש אחד; על ההוראה שלעתיד לבוא דוד המלך ע"ה יברך על כוס יין המשומר; ועל יהונתן ודוד.

ובכל הנ"ל יובן ויבואר מ"ש בלקוטי הש"ס [הששה סדרים] מהאר"י [מהאלקי רבי יצחק] ז"ל [זכרונו לברכה / זכרונו לברכה] בביאור מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונו לברכה] בחלק [דק"ב סע"א [סוף עמוד א]] שתפשו הקב"ה לירבעם בן נבט⁷³ ואמר לו חזור בך⁷⁴ כוי א"ל [אמר ליה] מי בראש א"ל [אמר ליה] בן ישי בראש א"ל [אמר ליה] אי הכי לא בעינא.

לאור כל האמור לעיל יתבאר ויובן מה שכתוב בלקוטי הש"ס של האריז"ל, בביאור מאמר חז"ל בפרק [חלק] (דף ק"ב, סוף ע"א): שהקב"ה תפס את ירבעם בן נבט ואמר לו: "חזור בך" וכוי. הוא שאל אותו: "מי בראש?" הוא אמר לו: "בן ישי בראש". הוא אמר לו: "אי הכי לא בעינא".

לקוטי הש"ס של האריז"ל מבאר קטע מן התלמוד: הקב"ה תפס את ירבעם בן נבט, המלך הראשון של השבטים שנפרדו מבית דוד, והפציר בו לחזור בתשובה. כששמע ירבעם שדוד בן ישי יהיה בראש, הוא סרב.

שהוא ממש הענין הנ"ל שהקב"ה רצה שירבעם יחזור בתשובה ואז יאיר בו מבחי' ומדרגת יוסף בחי' עץ אפרים כוי.⁷⁵

זהו ממש הענין האמור לעיל: הקב"ה רצה שירבעם יחזור בתשובה, ואז יאיר בו מהבחינה וממדרגתו של יוסף, בחינת "עץ אפרים" וכוי.

סיפורו של ירבעם משתלב בנושא המאמר: אילו חזר בתשובה, הייתה מאירה בו מדרגת יוסף, "עץ אפרים", שכן ירבעם בא משבט אפרים.

14 וזהו אני ואתה ובן ישי נטייל בגי'ע [בגן עדן]⁷⁶ שיהיי' [שיהיה] מאיר בהם א"ס ב"ה בהאר' [בהארה] רבה. וזהו אנ"י כוי

וזהו [המשמעות של] האמירה "אני ואתה ובן ישי נטייל בגי'ע": אין סוף, ברוך הוא, יאיר בהם בהארה רבה. וזהו "אנ"י" וכוי.

בגמרא מסופר שה' אומר לירבעם: "אני ואתה ובן ישי נטייל בגי'ע". המאמר מסביר שאור אין סוף יאיר בשלושתם באור גדול; מילות הסיום שלו, "וזהו אנ"י כוי", מצביעות על משמעות נוספת של ה"אנ"י של ה', שאינה מפורשת כאן.

א"ל [אמר ליה] מי בראש כי הוא רצה כמו שהיה עכשיו שבחינת יוסף הוא למעלה מבחינת יהודה
לכך רצה הוא להיות בראש לגבי דוד

אמר לו: "מי בראש?" כי הוא רצה [שהמצב יהיה] כפי שהוא עכשיו, כאשר בחינת יוסף ומדרגתו גבוהות מבחינת יהודה; לכן רצה להיות בראש ביחס לדוד.

ירבעם שאל מי ינהיג, משום שרצה שהסדר הקיים יישאר, שבו יוסף, שורש שבטו שלו, נמצא מעל יהודה; לכן רצה להיות בראש, מעל דוד.

אבל הקב"ה אמר לו שלע"ל [שלעתיד לבוא] יתעלה יהודה לכן בן ישי בראש כו' א"ל [אמר ליה] אי הכי לא בעינא שלא היה בו בחי' בטול ושפלות זה.

אבל הקדוש ברוך הוא אמר לו שלעתיד לבוא יהודה יתעלה, ולכן "בן ישי בראש כו'". אמר לו: "אי הכי לא בעינא [את זה]", כי לא הייתה בו מידה זו של ביטול ושפלות.

ה' השיב שבעתיד לבוא יהודה יעלה, ולכן דוד בן ישי יעמוד בראש. ירבעם סירב, משום שחסרו לו הביטול והשפלות שהיו מאפשרים לו לקבל את עליית יהודה.

15 וזשארז"ל [וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] גסות הרוח שבירבעם טרדתו⁷⁷ כו'. ומעין זה נתבאר ג"כ במ"א

בענין המרגלים⁷⁸ שלא היה בהם ג"כ שפלות זו לגבי בחי' ארץ העליונה שדימו בעצמם שא"צ [שאינן צריך / שאינן צריך] לזה להיותן מעלמא דדכורא כולם אנשים⁷⁹ כו'.

וכך אמרו חז"ל: "גסות הרוח שבירבעם טרדתו" וכו'. וכעין זה מבואר גם במקום אחר בענין המרגלים: גם הם לא היו בשפלות זו כלפי בחינת ארץ העליונה, משום שדימו שאין להם צורך בכך, שכן היו מעלמא דדכורא (alma dedechura [עולם המשפיע]), "כולם אנשים" וכו'.

חז"ל אומרים שגסות הרוח של ירבעם הרחיקה אותו מן העולם. במקום אחר מוסבר כך גם על המרגלים ששלח משה לתור את הארץ: גם הם חסרו שפלות כלפי "ארץ העליונה", מלכות, ולא חשו צורך בה, מפני ששורשם היה בעולם המשפיע; לכן התורה מכנה אותם "כולם אנשים".

אבל יוסף הצדיק ויהודה יתחברו לע"ל [לעתיד לבוא] בתכלית היחוד למיהוי אחד באחד כנ"ל:

אבל יוסף הצדיק ויהודה יתחברו לעתיד לבוא באחדות השלמה ביותר, להיות "למיהוי אחד באחד", כפי שנאמר לעיל.

לעומת זאת, יוסף הצדיק ויהודה יהיו מאוחדים בשלמות לעתיד לבוא, "למיהוי אחד באחד".

בעבודה

המאמר מפיק את ההוראה מן הארץ, הנדרסת תחת רגלי כולם ואף על פי כן היא הראשונה במחשבתו של ה': המדרגה העמוקה ביותר היא ביטול ושפלות. בתפילה מתבטאת מדרגה זו בהשתחויה שבתפילת שמונה עשרה וב"קול דממה דקה" שלה, בבחינת הדומם, וגם באותיות התפילה עצמן. גאוותו של ירבעם, שמנעה ממנו לקבל את דוד כראש, ותחושת המרגלים שאין להם צורך ב"ארץ", מראות מה חסר כשאין ענווה זו.

שאלות לשיחה

1. מדוע הארץ, הנמוכה ביותר מבין ארבע הממלכות, יכולה להצמיח, ומה פירוש "סוף מעשה במחשבה תחלה"?
2. כיצד ביטאו חומרי המשכן ובית המקדש שני סדרי בריאה שונים?
3. מה הקשר בין היות הארץ נדרסת תחת רגלי כולם לבין דברי משה "ונחנו מה"?
4. מדוע יהודה, המקבל, יעלה לעתיד לבוא למעלה מיוסף, המשפיע?
5. מה היה חסר לירבעם ולמרגלים, וכיצד קושר המאמר זאת ל"ארץ"?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 ויגש אליו יהודה

שתי נוסחאות נוספות של מאמר זה נדפסו שם, ואחת מהן פותחת בפסוק "קורות בתינו ארזים".

הערת קה"ת

בי הנחות אחרות בסה"מ תקס"ה עי קמב ואחד מתחיל "קורות בתינו ארזים". ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. וראה אודות מאמר זה רשימת המאמרים שבסה"מ תקס"ז הערה *14. קיצורים נדפסו באוה"ת בראשית כרך ה התקפה, ב. כרך ו תתשח, א. חלק מהמאמר נעתק בסה"מ תרכ"ט (הוצאת תשנ"ב) עי כב ואילך עם הוספות. לכללות מאמר זה ראה ד"ה ויגש תשמ"ו.

2

יהודה ניגש אל יוסף, ועדיין אינו יודע שהוא אחיו, כדי לבקש על בנימין: "בי אדני". "בי" היא בבירור לשון בקשה, אך משמעותה המילולית היא "בי"; בפסקה 11 של המאמר היא נקראת כך, כמלכות המתקרבת לז"א, כדי שהשפע יימשך לתוכה.

Genesis 44:18 בראשית מ"ד:יח

וַיִּגֶשׂ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי יְדִבְרֶנָּה עֲבֹדָה דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי וְאַל-יִחַר אַפֶּךָ בְּעֲבֹדָה כִּי כְמוֹד בְּפָרְעָה:

Then Judah came near unto him, and said: 'Oh my lord, let thy servant, I pray thee, speak a word in my lord's ears, and let not thine anger burn against thy servant; for thou art even as Pharaoh.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 קורות בתינו ארזים

הכלה בשיר השירים אומרת על הבית שבו היא ואהובה מתגוררים: "קורות בתינו ארזים רהיטנו ברותים". התרגום מפרש זאת על בית המקדש, והמאמר משתמש בכך כדי לפתוח את השאלה מאיזה חומר נבנה המבנה העיקרי של משכנו של ה'.

Song of Songs 1:17 שיר השירים א':יז

קורות בְּתֵינֵנו אֲרָזִים רְהִיטֵנוּ בְּרוּתִים:

The beams of our houses are cedars, And our panels are cypresses.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש א, יז. ראה אוה"ת שה"ש עי קעה. ושם מביא "והתרגום נראה דמפרש קורות בתינו ארזים קאי על בית המקדש דשלמה" ע"ש.

4 ההפרש בין המשכן לבית עולמים

ההערה מפנה לדיונים נוספים אלה בהבדל בין המשכן לבית המקדש.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת זכור עי אתשפא. שה"ש עי קעה. סה"מ תרכ"ט עי יח. מכאן ואילך בסה"מ תרמ"ד עי ריב עם הגהות. בלקו"ת נשא כד, ב. בלק עד, ד מציין לכאן.

5

עצי שטים עומדים

"ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים". קרשי העץ הזקופים הללו

היו קירות המשכן.

Exodus 26:15 שמות כ"ו:ט"ו

וְעָשִׂיתָ אֶת-הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכֵּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:

And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כו, טו.

6

והבהמ"ק היי מאבנים ועפר דוקא

הערה 67 בכרך 6 דנה בשאלה מדוע היה צורך לבנות את בית המקדש דווקא מאבנים מלכתחילה; שאר השיחות מובאות כדיון נוסף בנושא.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"ו עי 23 הערה 67 למה הוצרך להיות (לכתחילה) מאבנים דוקא ע"ש. ראה לקו"ת ברכה צט, ד בענין משכן שילה. לקו"ש ח"ד עי 1260. לקו"ש לש"פ מסעי חכ"ח. ודלא כהמשכן שרק קרקע המשכן היי מעפר, דומם, אבל כותלי המשכן היו מצומח, והמכסה שעל המשכן (היריעות) היי מחי — ד"ה ודוד עבדי תשל"ב (סה"מ מלוקט ח"ו עי עז).

7

עץ בולט

הוא מצטט את הספר הר המוריה, שמסביר "עץ בולט" כעץ היוצא מן הקיר אל האוויר הפתוח.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש לש"פ מסעי חכ"ח עי 222 הערה 21 בשם ספר הר המוריה שמפרש דעץ בולט היינו בולט מן הכותל לאויר. וראה בסידור עם דא"ח עי רא, ג. ובלקו"ת ברכה צט, ד שהאיסור הוא דוקא בבולט ולא בשוקע.

8

שאסור לעשות בו עץ בולט ואכסדראות של עץ

בפרק הראשון של הלכות בית הבחירה פוסק הרמב"ם שאין בונים בבית המקדש חלקי עץ בולטים ושאכסדרותיו אינן עשויות עץ. אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שבית המקדש היה בעיקרו מבנה של אבן.

Mishneh Torah, The Chosen Temple 1:9-10 משנה תורה, הלכות בית הבחירה א:ט"ז

וְאִין בּוֹנִין בּוֹ עֵץ בּוֹלֵט כָּלָל אֶלָּא אוֹ בְּאֲבָנִים אוֹ בְּלִבָּנִים וְסִיד. וְאִין עוֹשִׂין אַכְסְדְּרוֹת שֶׁל עֵץ כָּל הָעֲזָרָה אֶלָּא שֶׁל אֲבָנִים אוֹ לִבָּנִים: וּמִרְצָפִין אֶת כָּל הָעֲזָרָה בְּאֲבָנִים יְקָרוֹת. וְאִם נִעְקְרָה אֶבֶן אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּמִקוּמָהּ. הוֹאִיל וְנִתְקַלְקְלָה פְסוּלָה וְאִסוּר לִכְתֹּן הָעוֹבֵד לַעֲמֹד עָלֶיהָ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה עַד שֶׁתִּקְבַּע בְּאַרְץ:

Torat Emet 363 (Public Domain)

9

עץ בולט ואכסדראות של עץ

מצווה 492 אוסרת לנטוע עץ במקדש; כסייג לכך אסרו גם חכמים לעשות בו אכסדרות עץ, כדי שכל אכסדרותיו יהיו מאבן. אדמו"ר הזקן מפנה את הקורא לשם בנוגע לאיסור להשתמש בעץ בבית המקדש.

Sefer HaChinukh 492:2 ספר החינוך תצ"ב:ב

10

כמ"ש הרמב"ם

ההערה, בעקבות שיחה זו, מוסיפה שהראב"ד סובר כרמב"ם, כפי שמראה הכסף משנה על הרמב"ם.

הערת קה"ת

וגם הראב"ד ס"ל כן — ראה כס"מ שם (לקו"ש ח"ו שם הערה 48).

the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth
before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 מחלוקת התנאים

ההערה מפנה שם לדין במחלוקת זו של התנאים.

הערת קה"ת

ראה בלקו"ש ח"ו ע' 78 ובהערה 60.

17 בגמרא (חגיגה יב)

ההערה מונה את הקטעים האלה בלקוטי תורה כעיסוקים נוספים בגמרא בחגיגה. הקטע בצו קושר בין הביטול והשפלות של "הארץ", שממנה יוצא הלחם, לבין המצה, ומפנה חזרה למאמר הזה: במחשבה קדמה הארץ אפילו לשמים, ולכן הלחם יוצא דווקא ממנה.

הערת קה"ת

ע"א. ראה לקו"ת צו יג, ד. ראה כו, ב. שמע"צ עט, ד. סה"מ תקס"ח ח"ב ע' שכן. אוה"ת בראשית כרך ג תפז, א. סה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' כג.

18 חד אמר שמים קדמו

בעמוד 89, במאמר "Kechu Me'itchem Terumah", אדמו"ר הזקן מסביר את האור ממלא כל עלמין (האור הממלא את כל העולמות): הוא יורד מדרגה לדרגה, כך ששמי השמים מקבלים גילוי נעלה יותר מזה שבשמים, והשמים מקבלים גילוי נעלה יותר מזה שבארץ. קודם לכן באותו מאמר הוא מציין שהרגל, אף שהיא הנמוכה ביותר, נושאת את הראש, משום שהסוף נעוץ בתחילה.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן פט, א. סה"מ תרכ"ט ע' כג וע' שצח. ובלקו"ש ח"ו ע' 76 ואילך.

19 בראשית כרא

"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". השמים מוזכרים תחילה, וזו ההוכחה שהם קדמו.

Genesis 1:1 בראשית א:א

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

In the beginning G-d created the heaven and the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, א. בסה"מ תקס"ה ליתא פסוק זה.

הגמרא מביאה מחלוקת בין בית שמאי לבית הלל בשאלה אם השמים או הארץ נבראו תחילה, וכל צד מביא פסוק. המאמר מקיים את שתי הדעות: האחת במחשבה והאחרת במעשה.

Chagigah 12a:16 חגיגה י"ב א:ט"ז

תנו רבנן, בית שמאי אומרים: שמים נבראו תחלה ואחר כך נבראת הארץ, שנאמר: "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". ובית הלל אומרים: ארץ נבראת תחלה ואחר כך שמים, שנאמר: "בְּיוֹם עָשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

21 ביום עשות

"ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים". כאן הארץ מוזכרת תחילה, וזו ההוכחה שהיא קדמה.

Genesis 2:4 בראשית ב':ד

אֵלָה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם בְּיוֹם עָשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

11 כלונסאות של ארז

ההערה מפנה למקור זה בעניין כלונסאות הארז שבתקרת האולם.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש שם הערה 62.

12 כלונסאות של ארז

המשנה אומרת שקורות ארז נקבעו מכותל להיכל לכותל האולם כדי שהמכנה לא יתבלט. הערת קה"ת מצטטת זאת, לפי הבנת רוב המפרשים, כדי להראות שקורות אלה שימשו רק תמיכה משנית למכנה האבן.

Mishnah Middot 3:8 משנה מדות ג'ח'

וּכְלוֹנְסוֹת שֶׁל אֶרֶז הָיוּ קְבועִין מִכְתָּלוֹ שֶׁל הֵיכָל לְכָתְלוֹ שֶׁל אוֹלָם, כְּדִי שֶׁלֹא יִבָּעֵט. וְשִׁרְשְׁרוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ קְבועוֹת בְּתִקְרַת הָאוֹלָם, שֶׁבָּהֶן פָּרְחִי כְהֵנָה עוֹלִין וְרוֹאִין אֶת הָעֶשְׂתֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה ו'), וְהָעֶשְׂתֵּר תִּהְיֶה לְחֹלֶם וְלִטּוּבִיָּה וְלִידְעָיָה וְלִחֹן כֹּן צִפְנִיָּה לְזַכְרוֹן בְּהִיכַל ה'. גִּפּוֹן שֶׁל זָהָב הִיָּתָה עוֹמֶדֶת עַל פֶּתַחוֹ שֶׁל הֵיכָל, וּמִדְּלָה עַל גִּבֵּי כְלוֹנְסוֹת. כָּל מִי שֶׁהוּא מִתְנַדֵּב עָלָה, אוֹ גִּרְגִיר, אוֹ אֲשָׁכוֹל, מִבֵּיא וְתוֹלֶה בָּהּ. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק, מַעֲשֶׂה הָיָה, וְנִמְנָו ...

There were poles of cedar wood stretching from the wall of the Sanctuary to the wall of the Porch to prevent it from bulging. There were chains of gold fixed in the roof beams of the Porch by which the priestly initiates used to ascend and see the crowns, as it says, "And the crowns shall be to Helem and to Toviyah and to Yedaya and to Hen the son of Zephaniah as a memorial in the Temple of the L-rd" ... (Zechariah 6:14). A golden vine stood at the door

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

13 והעפר הי' רק בקרקע המשכן למטה

בנוסחה זו מובא כראיה הפסוק בפרשת נשא: "וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְעַת הַמִּשְׁכָּן".

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ה ע' קמב מביא זה ע"פ הפסוק נשא ה, טז "וּכְמִי"ש וּמַעֲפָר אֲשֶׁר בְּקִרְעַת הַמִּשְׁכָּן", וע"ז הקשה בדי"ה ויגש תשמ"ו דלכאורה צ"ל דהרי פסוק זה הוא דין בדיני מי סוטה שנאמר לא רק במשכן אלא גם במקדש ע"ש.

14 שהיו תפלים לעיקר הבנין

המקורות לכלונסאות הארז שהיו משניים למכנה האבן — המשנה במידות, הכסף משנה והמפרשים על המשנה — מרוכזים שם.

הערת קה"ת

ראה מדות פ"ג מ"ח (כפי גירסת רוב המפרשים). כסף משנה להרמב"ם ה"י ביהב"ח פ"א ה"ט. מפרשי המשנה שם בפ"א מ"ו. ועוד (לקו"ש ח"ו שם הערה 63). בסה"מ תרמ"ד ע' ריב נמצא כאן הוספה.

פסוקה 2

15 "כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח כן ה' אלקים יצמיח צדקה ותהלה". המאמר משתמש בביטוי המתאר את כוחה של הארץ להצמיח צמחים.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:יא

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָה וְכִגְנָה זְרוּעֶיהָ תִּצְמִיחַ כֹּן אֲדֹנֶי ה' יִצְמִיחַ צְדָקָה וְתִהְיֶה נִגְדָה כְּלִי-הַגּוֹיִם:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So

28 דירת עראי

הערת קה"ת מביאה את הקטע הזה מהוזהר כמקור נוסף לרעיון של דירת ארעי.

Zohar, Pekudei 40:380-390 ספר הזהר, פקודי מ':ש"פ-ש"צ

29 ואהיה מתהלך באהל

ה' אומר לדוד באמצעות הנביא נתן שמאז יציאת מצרים לא שכן בבית, אלא התהלך באהל ובמשכן. האמר מביא זאת כדי להראות שהמשכן היה דירת ארעי.

II Samuel 7:6 שמואל ב ז':ו

כִּי לֹא לְשִׁבְתִּי בְּבֵית לַמִּיּוֹם הָעֲלֵתִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֶהְיֶה מֵתְהַלֵּךְ בְּאֶהֱל וּבְמִשְׁכָּן:

for I have not dwelt in a house since the day that I brought up the children of Israel out of Egypt, even to this day, but have walked in a tent and in a tabernacle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-ב ז, ו. ראה סה"מ תרמ"ד ע' ריג ואילך.

פסוקה 6

30 במקדש — כי הי' דירת קבע

בכרך על נ"ך מוסבר בהרחבה ש"קבע" הוא במובן של "אוהל בל יצען"; מקומות נוספים שבהם נדון הדבר מפורטים להלן.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' ויגש כרך ב שג, א. באוה"ת נ"ך כרך א ע' לה פ"י קבע ע"ד אהל בל יצען הנוכח בלקו"ת סד"ה שובה ישראל עד דרוש השני. ע"ש בארוכה. ראה גם אוה"ת בלק ע' אילו. ובלקו"ש לפי שמות ח"ו ע' 21 הערה 66 כ': "וזהו גם הטעם מה שהמשכן הי' דירת עראי של הקב"ה וביהמ"ק דירת קבע, כי כשהגילו נמשך רק מלמעלה, אינו חודר בפנימיות כ"כ (ולמעלה מלקו"ת ויקרא (ב, ג-ד), שאתערוטא דלעילא מצד עצמה — כשאינן אחרי מיד עבודה מלמטלמ"ע — אין לה קיום)". ראה ד"ה ודוד עבדי תשליב הנ"ל.

31 זאת מנוחתי עדי עד

"זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי איתיה", שנאמר על ציון. האמר מפרש את הפסוק כמתאר את בית המקדש כמקום משכנו הקבוע של ה'.

Psalms 132:14 תהילים קל"ב:י"ד

זֹאת־מְנוּחָתִי עַד־עַד פֶּה־אֲשֵׁב כִּי אֶתִּיָּה:

This is My resting-place for ever; Here will I dwell; for I have desired it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלב, יד. וראה בהמשך מים רבים תרל"ו פרק ע' שלכאורה צ"ל הא"ך בנין בית מאבנים וסיד נקי בשם מנוחה ונחלה לאלקים חיים ע"ש.

32 מנוחה לחיי העולמים

המשנה מונה את המזמור שהלויים היו אומרים בבית המקדש בכל יום; בשבת היה זה מזמור צ"ב, "מזמור שיר ליום השבת", "לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים". האמר מפרש את הביטוי כמכוון לאלף השביעי, שבת המקדש היה מעין טעימה ממנו.

Mishnah Tamid 7:4 משנה תמיד ז':ד

... בְּשֵׁשִׁי הָיוּ אוֹמְרִים (שם צב), ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבָשׁ וְגו'. בְּשַׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים (שם צב), מְזֻמֹּר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, מְזֻמֹּר שִׁיר לְעֵתִיד לָבֹא, לְיוֹם שֶׁכָּלוּ שַׁבַּת מְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, in the day that the L-RD G-d made earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ד.

22 וכשברא ברא השמים תחילה

ההערה מפנה למאמר הזה בעניין שהשמים קדמו במעשה הבריאה.

הערת קה"ת

בד"ה כי המצוה הזאת תרס"ו. ובתו"ח כאן באו"א קצת. — וראה בלקו"ש שם.

פסוקה 3

23 סוף מעשה במחשבה תחלה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פיוט לכה דודי.

24 הארץ . . בבחי' תחלת המחשבה

שם מוסבר שמכיוון שהארץ עלתה ראשונה במחשבה, יש בה מעלה וכוונת להצמיח יש מאין, שאין לשמים.

הערת קה"ת

בלקו"ש ח"ו שם הערה 50 "דמצד זה שהארץ עלתה במחשבה תחלה, יש בה (עילוי וחשיבות —) הכח להצמיח מאין ליש (שאינו בשמים)".

25 עולה תחלה במחשבה

האמר מסביר שמה שאחרון בעשייה עולה ראשון במחשבה, מפני שהכוונה העיקרית מושגת בסוף, כפי שרואים בפועל בכל מעשה של נתינה; העניין נדון שם באריכות.

הערת קה"ת

ובסו"מ תרמ"ד ע' ריב: היינו לפי שעיקר המכוון נגמר בסוף, וכמו שאנו רואים למטה בגשמי בכל השפעה שעיקר המכוון נשלם בסוף, ע"ש בארוכה.

26 לכן דוקא בה יש הכח והיכולת להוציא צמחה

באיגרת זו מוסבר שרק לעצמותו של ה' יש הכוח לברוא יש מאין, וכוונת זה מתגלה בארץ, המצמיחה צמחים יש מאין מדי שנה. עוד נאמר שאף שהחי ובני האדם נמצאים בדרגה גבוהה יותר, הם מתקיימים ממה שצומח.

הערת קה"ת

ראה אגה"ק סי' כ (קלב, א). אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תמד.

פסוקה 4

27 דירת עראי

המדרש אומר שעד שנבנה בית המקדש, השכינה עברה ממקום למקום, כפי שנאמר: "ואהיה מתהלך באהל ובמשכן"; ולאחר שנבנה, נאמר: "זאת מנוחתי עדי עד". הערת קה"ת מביאה זאת כמקור לכך שהמשכן היה דירת ארעי.

Shir HaShirim Rabbah 1:16 שיר השירים רבה א:ט"ז

Zohar II, 241a זח"ב רמא, א

הערת קה"ת

ראה שהש"ר פ"א, טז (ג). זח"ב רמא, א.

עפר הארץ אינו מתברך אלא במים, אף ישראל אינו מתברך אלא בזכות התורה, שנמשלה למים. ומה עפר מבלה את כלי מתכות והוא קיים לעולם, כך ישראל כל עובדי כוכבים בטלים והם קיימים. ומה עפר, עשויה דייש, אף בניך, עשוין דייש לעובדי כוכבים, הדא הוא דכתיב (ישעיה נא): ושמתי ביד מוגיך וגו'. מה ...

For all the land that you see, I will give to you, and to your“ descendants, forever” (Genesis 13:15). “I will render your descendants like the dust of the earth; if a man could count the dust of the earth, so your descendants shall be counted” (Genesis 13:16). “The L-rd said to Abram, after Lot parted... For all the land that you see, I will give to you...I will render your descendants like the dust of the earth” – just as the dust ... of the earth is found from one end

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ראה ב"ר פמ"א, ט: ומה עפר עשוי דייש. ובמ"כ שם: הכל דשין עליי. וראה גם בלקריש ח"כ ע" 310.

37 ונחנו מ"ה

משה ואהרן אומרים לעם המתלונן במדבר: "ונחנו מה כי תלינו עלינו"; משה חוזר על כך בפסוק הבא. המאמר רואה בכך את שיא הביטול.

Exodus 16:7 שמות ט"ז:

ובקר וראיתם את־כבוד ה' בְּשָׁמְעוֹ אֶת־תְּלִנְתֵּיכֶם עֲלֵהוּ וְנָחֲנוּ מֶה כִּי תִלְּנוּ עָלֵינוּ:

and in the morning, then ye shall see the glory of the L-RD; for that He hath heard your murmurings against the L-RD; and what are we, that ye murmur against us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טז, ז.

38 ע"פ מזמור שיר חנוכת הבית

ההערה מציעה שהכוונה למאמר הנושא שם זה משנת תקס"ה, שנאמר לפני המאמר הזה בליל שבת פרשת ויגש, "על חנוכת הבית". המאמר "קורות בתינו" מצוין שם כמאמר שנאמר באותה חנוכה, בפרשת ויחי.

הערת קה"ת

כנראה הכוונה לד"ה זה משנת תקס"ה שנאמר קודם מאמר זה ורשום עליו ליל ש"ק פ' ויגש על חנוכת הבית — ונדפס שם ע' קלב ואילך. ועל ד"ה קורות בתינו רשום: "על חנוכת הבית הנ"ל פ' ויחי". וראה לקוית ברכה צט, ד. סידור עם דא"ה כא רע"ג.

39 מזמור שיר חנוכת הבית

"מזמור שיר חנכת הבית לדוד". ההערה שבסוגריים מתייחסת למאמר על פסוק זה, המסביר מדוע בית המקדש היה צריך להיות כולו מאבן.

Psalms 30:1 תהילים ל:א

מְזֻמָּר שִׁיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד:

A Psalm; a Song at the Dedication of the House; of David

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

The following are the psalms that were chanted in the Temple. 1) On the first day they used to say, "The earth is the L-rd's and the fullness thereof, the world and they that dwell therein" (Psalms 24). 2) On the second day they used to say: "Great is the L-rd and highly to be praised, in the city of our G-d. His holy mountain" (Psalms 48). 3) On the third day they used to say: "G-d stands in the congregation of G-d, in ... the midst of the judges he

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסקה 7

33 אשת חיל עט"ב

משלו של שלמה: "אשת חיל עטרת בעלה". המאמר מחיל זאת על מלכות, שבעתי לבוא תעלה ותהיה כתר מעל ז"א.

Proverbs 12:4 משלי י"ב:ד

אִשְׁת־חַיִּל עֲטֶרֶת בְּעָלָהּ וְכֶרֶב בְּעֶצְמוֹתֶיהָ מְבִישָׁה:

A virtuous woman is a crown to her husband; But she that doeth shamefully is as rottenness in his bones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יב, ד.

34 מחר חדש

יהונתן אומר לדוד: "מחר חדש", כאשר השניים מתכננים כיצד לברר את כוונתו של שאול. ההערה שבסוגריים מפנה למאמר על פסוק זה, הדין בדבריו של יהונתן לדוד: "ואנכי אהיה לך למשנה".

I Samuel 20:18 שמואל א כ':י"ח

וַיֹּאמְרֵהוּ יְהוֹנָתָן מֶחֱרָד הַיּוֹם וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁקֶךָ:

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

35 יהונתן אומר לדוד: "ואתה תמלוך על ישראל ואנכי אהיה לך למשנה". ההערה שבסוגריים מפנה למאמר המפתח את הנושא הזה.

I Samuel 23:17 שמואל א כ"ג:י"ז

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶל־יִתְּרָא כִּי לֹא תִמְצָאָה יָד שְׂאוֹל אָבִי וְאַתָּה תִּמְלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֶהְיֶה־לְךָ לְמִשְׁנָה וְגַם־שְׂאוֹל אָבִי יָדַע כֵּן:

And he said unto him: 'Fear not; for the hand of Saul my father shall not find thee; and thou shalt be king over Israel, and I shall be next unto thee; and that also Saul my father '.knoweth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 8

36 שהיא מדרס תחת כפות רגלי הכל

המדרש, על ההבטחה לאברהם "והיה זרעך כעפר הארץ", אומר שהעפר נרמס; הפירוש שם מסביר שכולם דורכים עליו. בהערה של קה"ת מובא הדבר כמקור לשפלותה של הארץ.

Bereshit Rabbah 41:9 בראשית רבה מ"א:ט'

וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה גוי ושמתי את זרעך כעפר הארץ. מה עפר הארץ, מסוף העולם ועד סופו, כך בניך יהיו מפוזרים מסוף העולם ועד סופו. ומה

40 נדבכין די אבן גלל

גורתו של כורש, בארמית: "נדבכין די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת".
היא שילבה עץ בבניית בית המקדש השני.

Ezra 6:4 עזרא ו'ד'

נדבכין די־אבן גלל תלתא ונדבך די־אע חדת ונפקתא מן־בית מלְכָא תתִּיב:

with three rows of great stones, and a row of new timber,
;and let the expenses be given out of the king's house

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

עזרא ו, ד.

41 אמרו בגמי על כורש

הגמרא מוכיחה שכורש הסתייג מגורתו לבנות את בית המקדש ב"נדבכין די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת": הוא רצה שיוכל לשרוף אותו אם היהודים ימרדו. המאמר מסביר את הטעם הפנימי לכך שהגורה הייתה פגומה: היא שילבה את הצומח בבית שהיה צריך להיות כולו מאבן.

Rosh Hashanah 4a:4 ראש השנה ד' א:ד'

ואיבעית אימא: מנלו דאחמין — דכתיב: "נדבכין די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת ונפקתא מן בית מלְכָא תתִּיב", למה לקה דעבד הָכִי? סבר: אי מרדו בי יהודאי — איקלייה בְּנוֹרָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ר"ה ד, א. ראה אוה"ת ויקרא כרך ב' ע' תשעח.

42 קול דממה דקה

כאשר ה' התגלה לאליהו בחורב, הוא לא היה ברוח, ברעש האדמה או באש; אחרי האש בא "קול דממה דקה". המאמר מחיל את הביטוי על ההשתחוויה בתפילת שמונה עשרה, על המדרגה הדוממת והשקטה של התפילה.

I Kings 19:12 מלכים א י"ט:י"ב

ואַחֲרֵי הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאָהּ ה' וְאַחֲרֵי הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דְּקָה:

and after the earthquake a fire; but the L-RD was not in the
.fire; and after the fire a still small voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

43 יוסף לשון תוספת ורובו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

עיי לעיל לא, א.

44 צדיק כתמר יפרח כארו בלבנון ישגה

"צדיק כתמר יפרח כארו בלבנון ישגה". המאמר מיישם זאת על יוסף הצדיק, שטבעו לצמוח ולהתעלות.

Psalms 92:13 תהילים צ"ב:י"ג

צִדִּיק כְּתָמָר יִפְרַח כְּאֵרוֹ בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָּה:

The righteous shall flourish like the palm-tree; He shall
.grow like a cedar in Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צב, יג. בבוך וישב — גוכתי"ק הצ"צ, לא מובא פסוק זה.

45 לגבי המלי שנקי דומם כמ"ש במ"א באריכות

שם, בדיון שמתחיל בעמוד 57d ועוסק בארבע הבחינות — דומם, צומח, חי ומדבר — מבואר בלקוטי תורה שאותיות המחשבה והדיבור למעלה הן בחינת "דומם", ואילו המדות העליונות הן בחינת "צומח": הן גדלות כמו צמחים, ובז"א יש קטנות וגדלות. גם הארו והאזוב של פרה אדומה מתפרשים שם בדרך זו.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת פי חקת נו, ד ואילך.

46 עץ ארו ואזוב

הכהן משליך "עץ ארו ואזוב" ושני תולעת אל תוך האש שבה שורפים את הפרה האדומה. המאמר רואה בארו הגבוה ובאזוב הנמוך ביטוי לשלבים הבשלים והלא־בשלים של המדות.

Numbers 19:6 במדבר י"ט:ו'

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרוֹ וְאֶזְבִּיב וְשְׁנֵי תוֹלְעֹת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שְׂרֹפֶת הַפָּרָה:

And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scar-
.let, and cast it into the midst of the burning of the heifer

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

47 שהאזוב הוא בחי הקטנות

לקסיקון קבלי המצוטט כמקור לכך שהאזוב הוא בחינת הקטנות. לקוטי תורה על חוקת מצטט אותו שם, ובו האזוב נקרא יסוד, הווי"ו הקטנה, המצטרפת לארו.

הערת קה"ת

מאורי"א, נד. לקו"ת חקת ס, ד.

פסוקה 11

48 ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני

יהודה ניגש אל יוסף ואומר: "בי אדני". המאמר מפרש את "ביי", כלומר "בתוכי", כמלמד שהשפע מיוסף יימשך אל יהודה.

Genesis 44:18 בראשית מ"ד:י"ח

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי יִדְּבַר־נָא עֲבָדְךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי וְאֶל־יְתֵר אָפֶךָ בְּעֵבֶדְךָ כִּי כְמוֹד כְּפָרְעָה:

Then Judah came near unto him, and said: 'Oh my lord, let
thy servant, I pray thee, speak a word in my lord's ears, and
let not thine anger burn against thy servant; for thou art
.even as Pharaoh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

49 ויאמר בי אדוני פיי שבו יומשך השפע מיוסף הצדיק

הרבי שואל שם מדוע נאמר "בו": מכיוון שיהודה ביקש מיוסף, לכאורה היה עליו לבקש שיוסף ימשיך את השפע אליו. השאלה נידונה שם בהרחבה.

הערת קה"ת

בד"ה ודוד עבדי תשלי"ב מדייק בתיי שבו דלכאורה כיון שיהודה ביקש זה מיוסף הרי היה צריך לבקשו שהוא (יוסף) ימשיך השפע אליו, ע"ש באריכות. וראה שם הערה 29 והערה 33.

50 וכמבואר בזהר דויגש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ר, א.

של ראובן ושמעון; היא ההשתחויה בתפילת שמונה עשרה, הנאמרת בלחש, בדומה ל"קול דממה דקה" הבא לאחר אש האהבה.

הערת קה"ת
מה, ב.

56 יהודה אתה

יעקב מברך את יהודה: "יהודה, אתה יודוך אחיך". פסוק זה פותח מאמר מאוחר יותר בתורה אור, שאליו מתייחסת ההערה שבסוגריים.

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח'

יהודה אתה יודוך אחיך יךך בערף אֶבְיֶיךָ לְפָנֵי אֶבְיֶיךָ:
Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on
the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down
before thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 ע"פ מאמר הזהר פ' אמור

ההערה מזהה את המאמר על הוזהר בפרשת אמור, שהטקסט מוכיר, עם המאמר שנדפס בביאורי הוזהר של אדמו"ר האמצעי.

הערת קה"ת
ביאורי הוזהר לאדה"א ע, ב.

58 וגם אמנה אחותי בת אבי

אברהם אומר על שרה: "וגם אמנה אחותי בת אבי היא". ההערה שבסוגריים מפנה למאמר על דברי הוזהר על פסוק זה בפרשת אמור.

Genesis 20:12 בראשית כ':י"ב

וְגַם־אִמְנָה אֲחֹתִי בַת־אָבִי הִוא אֵךְ לֹא בַת־אִמִּי וְתַהֲיִי־לִי לְאִשָּׁה:
And moreover she is indeed my sister, the daughter of my
father, but not the daughter of my mother; and so she be-
came my wife

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה

"הו" בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה". ההערה שבסוגריים מפנה לדיון בפסוק זה, שבו ה"ארץ", מלכות, מיוסדת על חכמה, כמו באמירה "אבא יסד ברתא".

Proverbs 3:19 משלי ג':י"ט

ה' בַּחֲכָמָה יִסַּד־אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding
He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 ועמש"ל . . להבין הטעם שנשתנה יצירת

המאמר שואל מדוע גוף האדם נוצר באופן שונה מכל שאר הנבראים: הצמחים ובעלי החיים הוצאו מן הארץ כשהם שלמים, גוף וכוח חיים יחד, באמצעות דבר ה'. בהמשך מוסבר הפסוק "בחכמה יסד ארץ": הדומם נוצר מחכמה בלבד, ולכן גופו של אדם, המייצג את החכמה, היה דומם.

הערת קה"ת
לעיל ג, ד ואילך.

13 פסקה

61 וזהו מ"ש בהפטר

ההערה מפנה למאמר זה בקשר שבין המאמר להפטר.

הערת קה"ת
ראה ד"ה ויגש תשמ"ו. לקרי"ש חט"ו ע' 413.

51 ויגש היינו תקרובתא עלמא בעלמא

הוזהר מסביר את "ויגש אליו" כקירוב של עולם לעולם, כדי שיתאחדו, שכן יהודה היה מלך ויוסף היה מלך. המאמר מזהה את שני העולמות כמלכות וז"א.

Zohar, Vayigash 2:15-3:26 ספר הזהר, ויגש ב':ט"ו-ג':כ"ו

THEN JUDAH CAME NEAR UNTO HIM. This was an ap-
proach of one world to another so as to join together. For
Judah was king and Joseph was king, and they came nearer
and nearer to each other until they united. R. Judah opened
a discourse on the text: For, lo, the kings assembled them-
selves, etc. (Ps. 48, 5). 'This is an allusion', he said, 'to
Judah and Joseph, who were both kings and joined together
in an altercation. For Judah had gone surety for Benjamin
... and pledged himself to his

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

52 הערת קה"ת מפנה ל Zohar, Vayigash 2:22 למילים האלה.

Zohar, Vayigash 2:22 ספר הזהר, ויגש ב':כ"ב

12 פסקה

53 אבא יסד ברתא

אחד המקומות המנויים בהערת קה"ת, שבהם נאמר בזהר "אבא יסד ברתא": חכמה מכוננת את מלכות.

Zohar III, 248a זח"ג רמח, א

Tikkunei Zohar, Tikkun 21 • 61b:4-5 תקו"ז תיקון כא

וכד אית בישראל משכילים בחכמה דאיהי י' מחשבה עלאה. ידעין
לזרקא לה להאי אבנא דאיהי בת יחידה לההוא אתר דאתגורת בגין
דברתא באבא אתעבידת. הה"ד י" בחכמה יסד ארץ. בחכמה דאיהו
אבא יסד ברתא דאיהי ארץ הדום רגליו וההוא חוט דילה איהו ו'.
דאבנא דאיהי תגא. עטרי על רישיה עטרה דס"ת. ובגינה אתמר
ודאשתמש בתגא חלף איהו כתר תורה ודאי. דתלת כתרין אינון כתר
תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. וכתר תורה (נ"א וכתר שם טוב) על
גבייהו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

זח"ג רמח, א. רנו, ב. רנח, א. תי"ז תי" כא. ראה לעיל ד, ג.

54 ונחנח מה

משה ואהרן אומרים: "ונחנח מה". המאמר מכנה זאת הביטול של היראה העילאה, מדרגתו של משה רבינו.

Exodus 16:7 שמות ט"ז:

וּבֹקֶר וַיֵּרְאוּ אֶת־כְּבוֹד ה' בַּשָּׁמַיִם וַתִּלְלְנִיכֶם עֲלֵיהֶ וַנִּחְנַח מֶה כִּי
תִּלְּנוּ עֲלֵינוּ:

and in the morning, then ye shall see the glory of the L-RD;
for that He hath heard your murmurings against the L-RD;
'?and what are we, that ye murmur against us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 לקמן ע"פ יהודה אתה

זהו המאמר על "יהודה אתה", המופיע בהמשך תורה אור. הוא מסביר שהודאתו של יהודה, כשהיא מתגלה, היא ביטול שלמעלה מאהבה ויראה

67 ולא יכול יוסף להתאפק

יוסף לא יכול עוד להתאפק והתוודע אל אחיו. המאמר רואה בכך את החיבור בין יוסף ליהודה.

Genesis 45:1 בראשית מ"ה:א'

וְלֹא־יָכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנֶּצְבִּים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כְלִיאִישׁ מֵעָלָי וְלֹא־עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו:

Then Joseph could not refrain himself before all them that stood by him; and he cried: 'Cause every man to go out from me.' And there stood no man with him, while Joseph made himself known unto his brethren

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מה, א.

68 ע"פ והי' מספר בניי

זהו המאמר על "והיה מספר בניי" שאליו מפנה הטקסט. בעמוד 6c מוסבר "ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו": יהודה, שמקורו ב"הפעם אודח", מבטא עלייה מלמטה, וישראל — המשכה מלמעלה. כעת אלו שני ייחודים, העליון והתחתון; אך לעתיד לבוא יהיה "ראש אחד", להיות "אחד באחד", והעניין חוזר למאמר זה.

הערת קה"ת

לקו"ת במדבר ו, ג.

69 והיה מספר בניי

"והיה מספר בני ישראל כחול הים". פסוק זה פותח את המאמר שאליו מתייחסת ההערה שבסוגריים.

Hosea 2:1 הושע ב':א'

וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמָּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר־יֵאָמֵר לָהֶם לֹא־עָמִי אַתֶּם יֹאמַר לָהֶם בְּנֵי אֱלֹהִי:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו ושמו להם ראש אחד

הנביא מנבא שבני יהודה ובני ישראל, עשרת השבטים, יתקבצו יחד תחת ראש אחד. בדומה לשני העצים שבנבואת יחזקאל, מדובר כאן באיחוד העתידי של יהודה ויוסף.

Hosea 2:2 הושע ב':ב'

וְנִקְבְּצוּ בְנֵי־יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלָו מִן־הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יְיָרָעָאֵל:

And the children of Judah and the children of Israel shall be gathered together, and they shall appoint themselves one head, and shall go up out of the land; for great shall be the day of Jezreel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 בדרוש ברכת הזימון

ההערה מציינת שהדרוש על ברכת הזימון שאליו מפנה הטקסט נמצא בחלק של הסידור העוסק בברכת המזון.

הערת קה"ת

סידור שער ברהמ"ז קב ב. ובאוה"ת פ' עקב הגהות ע"ז.

62 וקרב אותם אחד אל אחד

הנביא מצטווה לחבר את שני העצים, עד שיהיו לאחד בידו.

Ezekiel 37:17 יחזקאל ל"ז:י"ז

וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל־אֶחָד לָהּ לַעֲצֹת אֶחָד וְהָיוּ לְאַחַד בְּיָדְךָ:

and join them for thee one to another into one stick, that they may become one in thy hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 הנה אני לוקח את עץ יוסף

ה' ייקח את עץ יוסף, יחד עם שבטי ישראל הנלווים אליו, ויחבר אותו לעץ יהודה, וכך יעשה אותם לעץ אחד.

Ezekiel 37:19 יחזקאל ל"ז:י"ט

דַּבֵּר אֲלֵהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי ה' הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת־עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד אֶפְרַיִם וּשְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוּ וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת־עֵץ יְהוּדָה וְעָשִׂיתִם לַעֲצֹת אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדִי:

say into them: Thus saith the L-rd GOD: Behold, I will take the stick of Joseph, which is in the hand of Ephraim, and the tribes of Israel his companions; and I will put them unto him together with the stick of Judah, and make them one stick, and they shall be one in My hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 בהפטר דפי ויגש . ועבדי דוד מלך עליהם

ה' אומר ליחזקאל לקחת עץ אחד ליהודה ועץ נוסף ליוסף, עץ אפרים. זהו הקטע המשמש כהפטרה לפרשת ויגש.

Ezekiel 37:24 יחזקאל ל"ז:כ"ד

וְעַבְדֵי דָוִד מֶלֶךְ עָלֵיהֶם וְרוּעֵה אֶחָד יִהְיֶה לְכָלֶם וּבְמִשְׁפַּטִּי יִלְכוּ וְחֻקוֹתַי יִשְׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם:

And My servant David shall be king over them, and they all shall have one shepherd; they shall also walk in Mine ordinances, and observe My statutes, and do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל לז, טז-כה. בספר השיחות תשנ"ב כרך א ע' 224 מבאר השייכות ועבדי דוד לפסוק ויגש אליו יהודה, ומציין לזח"א רה, ב (הנזכר לעיל). וראה שם בהערה 71 שמציין לכמה מקומות בדא"ח. וראה גם ד"ה ודוד עבדי תשל"ב שתוכן שניהם הוא חיבור יהודה ויוסף, ע"ש בארוכה.

65 איוב מ"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פסוק ח.

66

נאמר על קשקשי הליות, הסדורים בצפיפות כזאת שאין אוויר עובר ביניהם. המאמר מחיל זאת על האיחוד העתידי של יוסף ויהודה, ש"יגשו" זה אל זה.

Job 41:8 איוב מ"א:ח'

אֶחָד בָּאֶחָד יִגְשׁוּ וְרוּחַ לֹא־יָבֵא בִּינֵיהֶם:

One is so near to another, that no air can come between them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 ע"פ מחר חדש בענין יהונתן ודוד

ההערה מציינת זאת כדיון נוסף בעניין יהונתן ודוד.
הערת קה"ת
לק"ת ברכה צו, א. וראה אוה"ת בראשית ו, ב. ואילך.

73 שתפשו הקב"ה לירבעם בן נבט

ההערה מפנה למקום זה בעניין הסיפור בגמרא על ירבעם.
הערת קה"ת
ראה אוה"ת פי' שלח ע' תנ.

74 שתפשו הקב"ה לירבעם בן נבט ואמר לו חזור בך

הגמרא מספרת שה' הפציר בירבעם לחזור בתשובה, ואמר שהוא, ירבעם וכן ישי יתהלכו יחד בגן עדן; ירבעם סירב כששמע שכן ישי יהיה בראש. הטקסט עצמו מציין את המקום הזה (Chelek, 102a).

Sanhedrin 102a:17 סנהדרין ק"ב א:י"ז

"אַחַר הַדָּבָר הַזֶּה לֹא שָׁב יִרְבֵּעַם מִדְּרֹכּוֹ הָרָעָה". מֵאִי "אַחֲרֵי"? אָמַר רַבִּי אֲבָא: אַחֲרֵי שֶׁתִּפְּשׂוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִירְבֵּעַם בְּבִגְדוֹ, וְאָמַר לוֹ: חֲזוּרָהּ, וְאָנֹכִי וְאַתָּה וְכֵן יֵשִׁי נְטִייל בְּגֵן עֵדֶן. אָמַר לוֹ: מִי בְּרֹאשׁ? בֶּן יֵשִׁי בְּרֹאשׁ. אֵי הָכִי, לֹא בְּעֵינָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

75 כי — יוסף נמשל לארז

ההערה מפנה אליו בעניין דימויו של יוסף לארז.
הערת קה"ת
ראה משיחת ש"פ בשלח סה"ש תשמ"ט הערה 27.

פסקה 14

76 אני ואתה וכן ישי נטייל בג"ע

הבטחת ה' לירבעם בסיפור שבתלמוד, שאותו ציטט הטקסט בפסקה 13 מתוך Chelek, 102a. המאמר מסביר זאת כאור אין סוף המאיר בשלושתם.

Sanhedrin 102a:17 סנהדרין ק"ב א:י"ז

"אַחַר הַדָּבָר הַזֶּה לֹא שָׁב יִרְבֵּעַם מִדְּרֹכּוֹ הָרָעָה". מֵאִי "אַחֲרֵי"? אָמַר רַבִּי אֲבָא: אַחֲרֵי שֶׁתִּפְּשׂוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִירְבֵּעַם בְּבִגְדוֹ, וְאָמַר לוֹ: חֲזוּרָהּ, וְאָנֹכִי וְאַתָּה וְכֵן יֵשִׁי נְטִייל בְּגֵן עֵדֶן. אָמַר לוֹ: מִי בְּרֹאשׁ? בֶּן יֵשִׁי בְּרֹאשׁ. אֵי הָכִי, לֹא בְּעֵינָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 15

77 גסות הרוח שבירבעם טרדתו

רב נחמן אומר שגאוותו של ירבעם היא שהוציאה אותו מן העולם, משום שחשש שעלייה לרגל לירושלים תחזיר את המלכות לבית דוד. המאמר קושר זאת לסירובו להניח לבן ישי לעמוד בראש.

Sanhedrin 101b:13 סנהדרין ק"א ב:י"ג

ומאי יָזוּה אֲשֶׁר הָרִים יָד בְּמִלָּה? אָמַר רַב נַחֲמָן: שְׁחָלַץ תְּפִילָּיו בְּפָנָיו. אָמַר רַב נַחֲמָן: גִּסּוּת הָרוּחַ שֶׁהָיָה בּוֹ בִּירְבֵּעַם טְרִדְתּוֹ מִן הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר יִרְבֵּעַם בְּלִבּוֹ עֲתָה תָשׁוּב הַמַּמְלָכָה לְבֵית דָּוִד. אִם יַעֲלֶה הָעָם הַזֶּה לְעִשְׂוֹת זִבְחִים בְּבֵית ה' בִּירוּשָׁלַיִם וְשָׁב לֵב הָעָם הַזֶּה אֶל אֲדֹנֵיהֶם אֶל רַחֲבֵעַם מֶלֶךְ יְהוּדָה וְתִרְגְּגִי וְשָׁבוּ אֶל רַחֲבֵעַם מֶלֶךְ יְהוּדָה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

78 במ"א בענין המרגלים

ההערה מפנה לשם לדיון במרגלים, שהטקסט מציין כי הוא מוסבר במקום אחר.
הערת קה"ת
ראה אוה"ת שלח ע' תנ ואילך.

79 כולם אנשים

משה שלח את המרגלים, "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה". המאמר מפרש את "אנשים" כביטוי לכך ששורשם בצד הזכרי, צד הנתינה, ולכן לא חשו צורך ב"ארץ".

Numbers 13:3 במדבר י"ג:ג

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֵרָן עַל־פִּי ה' כָּלֶם אַנְשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הָמָּה:

And Moses sent them from the wilderness of Paran according to the commandment of the L-RD; all of them men who were heads of the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) - JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY-NC 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, דרך (Public Domain); Torat Emet 363 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. בתי כנסת, מוסדות חינוך ומפעלים ללא כוונת רווח רשאים להעתיק, להדפיס ולהפיץ אותה בחופשיות, ולבקש תרומות לכיסוי עלות ההדפסה; אסור למכור אותה לעולם. יש לציין את הוצאת קה"ת ואת <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/> ואת [likuteitorah.com](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha) (Torah Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayigash/1/](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayigash/1/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק